

Mūžam nedzīstoša sāpe mūsu tautas dvēselē ir 1949.gada 25.marta deportācijas, kas skārušas apmēram 2,28% no visiem Latvijas iedzīvotājiem. Tas bija valstiski organizēts genocīds, noziegums. Deportācija bija milzīga patvaļa, kad cilvēkam, nenorādot nekādu vainu, konfiscēja visu mantu un uz mūžīgiem laikiem aizsūtīja svešumā. /Prof. A.Zunda/

Līdz ar to šodien nozīmīga ir latviešu tautas vecākās paaudzes dzīves pieredze kā tautas vēsturiskās apziņas un etniskās identitātes šķautne, kas ievērojami var palielināt izpratni par latviešu nācijas ētisko attīstību un etnisko pašapziņu. /Prof. M. Vidnere /

Saskaņā ar Latvijas Valsts arhīva datiem, kas apkopoti grāmatā „Aizvestie”, kopējais 1941.-1953. gadā izsūtīto Jūrmalas iedzīvotāju skaits ir 168.

Latvijas Politiski represēto apvienības Jūrmalas nodaļa apvieno tos Jūrmalas iedzīvotājus, kuriem pēc likuma pienākas politiski represētās personas statuss. Tie ir 1941. un 1949. gadā administratīvi izsūtītie, tiesātie, karavīri un leģionāri, kas atradās filtrācijas nometnēs, no Lietuvas un Igaunijas izsūtītie, kā arī visi no komunistiskā režīma cietušie no Baltkrievijas, Krievijas, Ukrainas, kā arī Salaspils nāves nometnē bijušie ieslodzītie. Daudzi politiski represētie no dažādiem Latvijas novadiem Jūrmaļu ir izraudzījušies par savu turpmāko dzīves vietu. Pašlaik Jūrmalā dzīvo 434 represētie. Šajā projektā mēs iepazīsimies ar vairāku desmitu cilvēku likteņiem, kurus noteica padomju totalitārais režīms.

Izveidotais materiāls ir vēlreiz apliecinājums mums, latviešiem, ka latvieši ir unikāla tauta, kas saglabājusi savu identitāti, neskatoties uz nodarīto netaisnību. Visās intervijās tiek pausts reālistiski optimistisks redzējums, neskatoties uz traģiskiem dzīves pagriezieniem.

Neskatoties uz to, ka represētie ir izstaigājuši sāpju ceļus, šie cilvēki, ar kuriem tikās Jūrmalas Valsts ģimnāzijas skolēni, ir apgaroti, ar gaišumu sirdīs.

Ieklausīsimies šajos dzīvesstāstos un nolieksim galvas to cilvēku priekšā, kuriem vairs nebija lemts atgriezties savā dzimtenē!

Jūrmalas Valsts ģimnāzijas direktore,
Dr.paed. Sandra Rone

Pateicība visiem projektā iesaistītiem dalībniekiem: Latvijas Politiski represēto apvienības Jūrmalas nodaļas valdes priekšsēdētājai Olga Helēnai Koziarovai un Jūrmalā dzīvojošajiem represētajiem, kuri atsaucās lūgumam dalīties savās atmiņās. Skolotājiem: Līlijai Skangalei, Dacei Umbraško, Gunāram Bulam, fotomāksliniekam Zigurdam Bilzonim. Ģimnāzistiem: Līgai Ancītei, Martai Sakniņai, Anetei Elisei Zodānei, Megijai Gratai Mētrai, Sintijai Bramanei, Raivim Kalniņam, Kristiānai Mūrmanei, Ričardam Vuškānam, Kristīnei Divakovai, Viktoram Austrim Nikitinam, Kārlim Priedem, Kārlim Jansonam, Veltai Purviņai, Lindai Auštei, Evitai Kočotei, Elīnai Lukaševičai, Jevgenijam Černovam, Kristai Saproņovai, Diānai Butīrinai, Simonai Svokai, Andrejam Ivanovam.

Olga Helēna Kozirova (dzimusi Bergtāle)

Tā bija agra rīta stunda 1941.gada 14.jūnijā. Pie mums ieradās zaldāti ar ieročiem rokās un teica, ka jānodas prom. Bez jebkādiem paskaidrojumiem. Savā ziņā mums paveicās, jo viens no zaldātiem pat centās mums kaut nedaudz palīdzēt. Viņš ieteica salikt čemodānos pēc iespējas vairāk drēbes un pat apvaicājās, pie kā mēs varētu atstāt atslēgas, lai visu pieskatītu, jo mums arī bija brūns taksītis Mato. Kamēr vācām mantas, svešie sāka rakņāties grāmatās un tēta piezīmēs. Viņi pievēca divus Trīszvaigžņu ordeņus, ko tēvs bija saņēmis par godīgu kalpošanu Latvijas Republikai.

Lopu vāģis stāvēja Slokā, bet netālu – nelielajā estrādē iepretim Slokas skolai bija sadzīti tie, kam turpmākais liktenis būs saistīts ar Sibīrijas plašumiem. Ceļš uz Sibīriju bija šausmīgs – lopu vāģī, logi aizrestoti, vienreiz dienā atvēra durvis, sākumā pat tikai vienreiz trīs dienās, bez ūdens, bez ēšanas. Pēc pāris dienām vagonā iemeta nedaudz maizi, sālītas siļķes un nedaudz ūdens. Sevišķi smagi bija skatīties, kad garais ešelons apstājās kaut kur stepē, atvērās durvis, un kāds iznesa vai nu pieauguša cilvēka mirstīgās atliekas vai bērna liķīti. Noliek, un atkal braucam tālāk. Tēvu no mums nošķīra jau Torņakalnā.

Gala stacijā visus piedāvāja nopirkt tādā kā vergu tirgū. Mūs ar mammu nenopirka. Tad nu sākās grūtākais laiks – bads, ciešanas, smags darbs. Pirmais darbs bija pludināt baļķus pa Manas upi. Ļoti smags darbs, taču man – pusaugu meitenei – nekas cits neatlika, kā turēt līdzī. Vēlāk, kad mūs jau pārsūtīja uz citu vietu, mēs tikām dzīti kāpostu laukā. Galviņas vajadzēja atrakt no dubļu masas, taču tur netālu bija kapsēta, kura atradās kalnā. No kapsētas izskalotie liķi nonāca kāpostu laukā. Diezgan baisi – roc kāpostus un atrod pārpalikumus no tā, kas kādreiz ir bijis cilvēks. Pēc tam vēl ilgu gadu nespēju ieēst kāpostus.

Nav jau tā, ka atmiņā palikušas tikai sliktas atmiņas par izsūtījumu. Vēl tagad ar prieku atceros Sibīrijas skaisto dabu. Vēl es atceros, ka vienreiz ar mammu ogojām, un otrā pusē blakus esošajai upītei uzrodas lācis. Nobijos es ne pa jokam, bet lācis mūs nepamanīja, un mēs abas veiksmīgi tikām no turienes prom. Vēl bija tāds atgadījums... Tur es dzīvoju atsevišķi no mammas, jo tur, kur dzīvoja mamma, nebija skolas. Tur, kur es dzīvoju, bija tāda tante Dusja. Reiz tante Dusja bija iedzērusi un lika man pieskatīt viņas govī. Bija auksts, un Dusjas tante lika man uzvilkt tādu vecu, netīru *fufaiku*. Slaukt es nepratu, tomēr nekas cits neatlika, un govys bija jāslauc. Kā es mēģināju slaukt, tas piens tek nevis spainī, bet taisni tajā jakā. Kaut ko jau tomēr es izslaucu un aiznesu Dusjai. Tolaik jau ēdiena bija maz, un es pēc tam no tās netīrās *fufaikas* sūcu to pienu laukā.

No izsūtījuma ar mammu atgriezāmies 1946. gadā. Tikai tad uzzinājām, ka tēvs ticis nošauts. Kara beigās viņš tā arī nesagaidīja. Atgriezāmies vecajā mājā un ieraudzījām, ka mēbeļu vispār nav. Es biju lasījusi avīzē, ka esot tāda komiteja, kas pieskata izsūtīto mantas, un, ja kāds no izsūtītajiem atgriežas, ir iespēja tās saņemt atpakaļ. Mamma jau teica, ka nevajag taisīt lieku traci. Tāpat jau uz mums šķībi skatījās. Es paliku nelokāma – tās ir mūsu mantas, un mums viņas nepieciešamas atpakaļ. Tā nu es aizgāju uz to komiteju un dabūju zināt, ka pie viena miliča bija mūsu ēdamistabas iekārta – bufete, galds, seši krēsli un tāds zaļš dīvāns. Dabūjusi no komitejas zīmi, ka mantas ir jāatdod, ņēmu no šķūņa tā saucamo tačku un pa vienai vien atvedu mūsu mēbeles atpakaļ. Es dabūju zināt arī, kur atrodas mūsu klavieres, taču tās pat ar visu zīmi atpakaļ nevarēju dabūt.

1947. gadā man bija ļoti interesanta prakse *Pēterhofā*. Mēs tur tāds bars strādājām. Vācieši bija ierīkojuši staļļus, un mēs viņu tīrījām. Vienreiz dabūjām zināt, ka vienā vietā maizes vietā dod saikas – garenas, garšīgas maizītes. Mēs bijām deviņi cilvēki, un viens no puisiem saka, lai es aizskrienu pēc tām saikām. Man divreiz nebija jāsaka. Man vajadzēja šķērsot laukumu, kas bija kā tāds šaha galdiņš, un pēkšņi es dzirdu, ka kāds kliež, lai es guļos. Izrādās, ka to vietu vēl tikai atmīnē, bet es tur mierīgi dodos pāri. Mēs arī nakšņojām tur, meitenes vienā istabā, puisi citā. Mūsu istabā arī atradās vairāki ģindeņi. Kādu vakaru, kad visi jau bija iemiguši, mūsu istabā atskanēja dīvaina klaboša skaņa. Gandrīz visas reizē piecēlāmies un pārbijāmies, jo puisi bija ģindeņus novietojuši pie mūsu gultām un piesietiem diegiem pārvietoja. Visas bijām ļoti dusmīgas.

Tad 1949. gada martā māti apcietināja atkal. Tobrīd atrados Rīgā lekcijās, taču, kolīdz uzzināju, ar drēbēm un ēdienu skrēju uz miliciju. Tur es māti satiku, taču acīmredzot arī mani gribēja apcietināt, un, tikai pateicoties kādam labam cilvēkam, kurš mani brīdināja, man izdevās aizbēgt. Nācās vienai dzīvot sešus gadus, līdz 1955. gadā mātei atļāva atgriezties. Tad es jau strādāju Jaundubultu skolā.

Savu vīru pirmo reizi satiku Sibīrijā pavisam nejauši. Pārmiju pāris vārdus ar kādu svešu puisi, un tad katrs gājām savu ceļu. Es pat viņu aizmirsu, bet, kad ar māti bijām jau atpakaļ Latvijā, viņš mani uzmeklēja. 1953. gadā mēs dzīvojām Jaunogrē, un bija jau divi puikas, vienam gadiņš, bet otrs bija vēl pavisam mazs. Vīrs man neļāva nekur pierakstīties, bija dabūjis zināt, ka atkal izsūtīs. Es gribēju todien iet ar puikām pastaigāties, bet vīrs pat neļāva no mājas iziet. Vēlāk uz brīdi atskrēja un parādīja man mana aresta orderi. Tā nu mums nācās pārvākties.

Es gribēju dabūt augstāko izglītību. Gāju stāties LVU mākslas zinātņu nodaļā, taču tur, iesniedzot dokumentus, bija jānorāda, kas ir vecāki. Es tā arī skaidri un gaiši uzrakstīju – deportēti. Dokumentus iesniedzu vienreiz – nepieņem. Otrreiz – nepieņem. Trešo reizi – atkal nepieņem, un tad es vairs neizturēju. Es pat nevarēju iziet no universitātes. Bija sajūta, ka kājas ir sapītas. Universitātes foajē bija telefona būdiņas, un es pie vienas no būdiņām stāvēju un klusi, bet spēcīgi raudāju. Tad pie manis pienāca kāds kungs gados, parunāja ar mani, noskaidroja, ka gribu mācīties, bet manus dokumentus nepieņem, un nomierināja mani. Viņš panāca, ka mani pieņem. Visu Universitātes laiku viņš bija kā mans sargeņģelis. Viņš bija pasniedzējs universitātē un pat kūrēja manu diplomdarbu. Tēzes jau es biju aizstāvējusi, bija palicis tikai pēdējais eksāmens politekonomijā. Par nelaimi, tieši tad man saslīma meitiņa. Uz eksāmenu nevarēju tikt, bet viņš bija nokārtojis, ka varēšu likt eksāmenu vēlāk. Taču notika nelaime, viņš nomira. Jaunais lektors zināja, ka man ir atļauts eksāmenu kārtot vēlāk, taču vienkārši neļāva man to darīt. Aizskrēju uz rektorātu, bet tur pateica, ka labāk būs, ja es pati uzrakstīšu iesniegumu, ka gribu izstāties personīgu iemeslu dēļ. Tā nu man ir nepabeigta augstākā izglītība.

Visādi ir gājis. Manuprāt, ikvienam, kurš ir ticis izsūtīts, būtu jādalās ar savām atmiņām, jo tā ir vēsture. Tādējādi mēs varam mācīt jaunākās paaudzes par pagātnes zvērībām. Mēs esam spējīgi atgādināt un likt neaizmirst vienkāršās tautas ciešanas un sāpes. Ar mūsu atmiņu stāstiem mums ir iespēja izglītēt gan bērnus, gan pieaugušos un cerēt, ka viņi sapratīs un neaizmirsīs. Nav nepieciešams mūs celt uz augstiem pjedestāliem, vienkārši vajag atcerēties. Vajag paturēt prātā to, cik viegli ir pazaudēt un aizmirst vienkāršu cilvēcību, kā arī to, ka pat visgrūtākajos un tumšākajos laikos ir iespējams atrast izpalīdzīgus un saprotošus cilvēkus. Jā, šis laiks ir ļoti tumšs un sāpīgs posms latviešu tautas vēsturē, taču tā vietā, lai izliktos, ka tāda nav bijis un to aizmirstu, vajag atcerēties un dzīvot ar šo sāpju apziņu tikai tāpēc, lai nākotnē tā vairs nenotiktu. Visos represiju upuru pieminēšos varētu iekalt vienu vienīgu teikumu: „Mūžīga piemiņa sarkanā terora upuriem.” Viens vienīgs teikums, kas izsaka visu.

Pierakstīja: Marta Sakniņa (11.a)

Undija Marja Ābols

Dzimusi 1938.gada 30.decembrī. Mūs izsūtīja 1949. gadā no mūsu mājām Kuldīgas Lejasrozniekiem. Mums tur bija saimniecība. Tētis jau 1945.gadā tika izsūtīts uz čeku, Rīgā. Sajūta, kad mūs izsūtīja, bija traka, vagonā bija mazs, mazs lodziņš, no kura vien varēja redzēt. Mūs ar brāli aizveda pirmos Stendes stacijā, tur kabināja klāt citus vagonus un tad veda tālāk. Mamma bija vēl slimnīcā, viņai speciāli aizbrauca pakal. Stacijās deva ēst putras. Pa ceļam daudzi nomira, liķus izmeta ārā no vagona. Man ir ļoti sāpīgas atmiņas, negribas atcerēties. Mūs aizveda uz lielām barakām. Gultas bija sataisītas no dēļiem un salmiem. Un tad vēl no sienām blaktis krita virsū, nevarēja pagulēt. Mēs visi gājām strādāt, nesām akmeņus, griezām tūjas. Ziema bija auksta, mēs puspliki dzīvojāmies pa āru. Maizi nevarēja dabūt, bija jāiet uz tālu veikalu, jāstāv rindā. Vienu reizi pat noģību, nevarēju atnākt mājās, negribas atcerēties, ļoti sāpīgi.

Pēc kādiem četriem, pieciem gadiem pie mums atsūtīja tēvu, tad mums bija vieglāk. Tēvs strādāja, veda mālu. Vasarā lasījām ogas. Gāju skolā, nomācījos četrus gadus, pēc tam strādāju. Tad, kad nomira Staļins, mūs visus sadzina klubā, un tad lika visiem raudāt. Viens skolnieks teica, „Labāk par savu kaķi raudāšu nevis par Staļinu!” Tad bija liels tracis. Mūs par fašistiem sauca, bija traki.

1956. gadā atgriezāmies uz Latviju. Tētis pēc kāda laika nomira. Mitinājāmies pie radiem Rendā, jo mūsu mājās bija ierīkota saimniecība, mājas mums neatdeva. Kad man bija 16 gadi, dabūju pasi, tad es sāku strādāt zāģētavā, nekur jau citur neņēma izsūtītos. Dziedāju arī kori, piedalījos dziesmu svētkos un iepazīnos ar savu vīru. 1962. gadā apprecējos. Atbraucu dzīvot uz Jūrmalu.

Pierakstīja: Līga Ancīte (11.a).

Ilgā Bergmane

Dzimusi 1927.gada 1.decembrī. Dzīvoja kopā ar savu ģimeni Jelgavas rajona Priedaišu mājās. Ilga bijusi visvecākā Bergmaņu ģimenē no 9 bērniem.

Ilgas ģimene ir bijuši partizāni. Viņi cīnījās pret padomju varas okupāciju. Kopš 17 gadiem Ilga ir palīdzējusi partizāniem un nostājusies viņu pusē. Kopā ar ģimeni viņi ir cēlušī bunkuri „Īles bunkurs”.

1949.gada 17.martā padomju karavīri likvidēja bunkuri. Bergmaņu ģimene pretojās armijai, kas ienāca, ģimene centās paslēpties mežā. Diemžēl čekisti uzzināja, ka partizāni slēpjas Kurzemes mežā un Ilgas ģimeni ielenca. Ilga ar sāpēm atceras: „Toreiz manu māsu un mani gribēja izvarot. Mēs skrējām no krievu zaldātiem, kur kājas rāda. Es biju gatava peldēt pāri Abavai, bet baidījos, ka noslīkšu. Man izdevās aizmukt, bet no bailēm biju zaudējusi runāšanas prasmes. Līdz šai dienai neesmu līdz galam atguvusies.”

Ilgu pratināja, sita un solīja nošaut, ja viņa nenodos partizānu noslēpumu, bet Ilga pratināšanu ir izturējusi līdz pēdējam. Kamēr notika pratināšana, Ilga 6 mēnešus ir pavadījusi cietumā, Rīgā, Stabu ielā. „Es joprojām atceros to numuru, kurā mani sauca. SC302.” saka Ilga. Protams, tie bija grūti laiki, nācās gulēt uz betonētas grīdas. Ilgai piesprieda nāves sodu, bet 1949.gadā viņu atcēla un Ilgai piesprieda 30 gadus dzīvot stingrā režīmā Kazahstānā. Uz Kazahstānu Ilga brauca tāpat kā citi represētie uz Sibīriju. Vagoni bija maziņi, cilvēku daudz, ēdienu izdalīja tikai noteiktās stacijās, logu vagonos nebija, cilvēki sala.

Nonākot Kazahstānā, Ilgai nācās strādāt piespiedu kārtā. Mācījās tehnikumā. Ilga stāsta: „Mūsu ģimenei bija trīs govīs, kaut bija atļauta tikai viena. Mēs viņas slēpām, jo savādāk nevarēja izdzīvot!”

Ar asarām acīs Ilga stāsta: „Kazahstānā man piedzima bērniņš. Tur viņš arī palika. Nomiris..”

Pēc Staļina nāves Bergmaņu ģimene prasīja atļauju atgriezties dzimtenē. Ilga veselu mēnesi streikoja, neapmeklēja darbu, un 1956. gadā viņa palaida mājās. Kazahstānā viņa nodzīvoja 8 gadus. Pārņākot mājās, darbu saņemt nebija iespējams. Nācās strādāt akmens raktuvēs, kur saņēma smagu traumu. Ilgai piespieda roku ar kompresoru. „Es domāju, ka uz vietas nomiršu,” sacīja Ilga.

Vēlāk no Priedaišu mājām pārvācās uz Jūrmalu, kur dzīvo vēl šodien.

Pierakstīja: Ričards Vuškāns (10.a), Kristīne Divakova (10.a).

Rūta Bļodniece (dzimusi Ozoliņa)

Dzimusi 1944.gada 4.jūnijā, Mālpils pagastā. Tajā laikā mana mamma strādāja lauksaimniecības jeb mājturības skolā par skolotāju. Mūsu ģimeni - mammu, mani un manus divus dvīņu brālīšus, kuri bija četrus gadus par mani jaunāki, kā arī vecomammu – izsūtīja no Madonas rajona, Vestienas pagasta 1949.gada 25.martā. Tēvs jau tolaik, kā bijušais leģionārs tika notiesāts uz 25 gadiem un atradās Komi republikā, Vorkutā. Mūs izsūtīja kā nacionālistu ģimeni, jo par *kulakiem* nevarējām skaitīties, tāpēc ka mamma bija skolotāja. Saimniecība bija, bet neliela, tāpēc par *kulakiem* mūs nevarēja nosaukt.

Tajā 1949. gadā, par cik tēvs bija arestēts, mēs pārcēlāmies no Mālpils uz Vestieni pie mammas vecākiem. Nu un no turienes mammu arī paņēma no skolas. Viņa jau bija aizgājusi uz skolu, un vecāmamma esot paņēmusi abus brāļus klēpī un teikusi: „Šaujiet mani tepat nost. Nu kur jūs mani vedīsiet?”. Bet bija lemts aizbraukt, izceļoties un atbraukt arī visiem, par laimi.

Mūs aizveda uz Amūras apgabalu. Braucām vairāk nekā trīs nedēļas tajā lopu vagonā. Vagoni bija pilni. Divos stāvos bija guļvietas, un vagona vidū bija kaut kāda kurināma *pečka*. Pēc šī garā ceļojuma mēs nokļuvām pašā tālākajā punktā, tur bija tāda pietura vilcienam *Svobodnije*. Tas ir tur, pie Ķīnas. Tad tur ir bijis tāds, es gan neatceros, bet mamma stāstīja, vergu tirgus. Visus, kas nu tur bija, izsēdināja no vagona, salika pa ģimenēm, un tad bija atbraukuši kolhoza priekšsēdētāji ar smagajām mašīnām, un tad viņi skatās, kurus tad varētu ņemt. Beigu galā palika visi jaunie, tos, kuri varēja strādāt, jau paņēma ātrāk, palika sievietes ar maziem bērniem. Nu kam vajadzīga tāda sieviete ar maziem četrģadu un viengadīgiem bērniem un vecu mammu? Nu un tad beigu beigās mūs visus paņēma un aizveda uz tādu Koļcaukas sādžu.

Tur mēs bijām kādas desmit latviešu ģimenes. Tad jau uzreiz vajadzēja meklēt, kur dzīvot. Vispirms visi kopā tikām izmitināti kādā bērnudārzā, ar visām paunām. Nu un pamazām jau lika pirkt katram māju. Mamma vismaz zināja krievu valodu, runāja angļiski un vāciski. Daudzi vecīši krievu valodu nemaz nesaprata. Naudas jau nekādas lielās nebija, bet tomēr mamma kopā ar diviem veciem cilvēkiem nosprieda, ka pirksot māju. Nu tad viens ķīnietis pārdodot māju. Vecāmamma negribēja mani iekšā laist. Teica, ka es pārbīšoties, jo kaktā uz salmiem gulējis ķīnietis, logi nekad mūžā nemazgāti, nekāda lielā būdiņa nebija. Es nezinu, cik viņš naudu bija prasījis par to māju, bet mamma bija teikusi, ka tas ir ļoti dārgi, un

ķīnietis prasījis, cik tad pēc mūsu domām tā māja maksā. Mamma bija teikusi „*спичку и бутылку керосина*”. Bet nu tomēr ar to „*спичку и бутылку керосина*” tā māja tika nopirkta.

To vietu es atceros, kā ļoti skaistu vietu pavasaros un vasarās, jo klimats bija krasi kontinentāls. Pavasaros visi pakalni ziedēja gaiši violetā krāsā. Ziemas toties bija -25°, -30° un pat -40° aukstas, kā arī dziļš sniegs. Tāpēc visas durvis tajā mājā vērās uz iekšu, jo, ja atnāca putenis, tad varēja tikt ārā. Reizēm pat priekštelpiņā bija sapūsts sniegs. Es atceros, ka mamma stāstīja, ka viena ukrainiete, pie kuras meitiņas es mācījos krievu valodu, esot mācījusi, ka mājai visas šķirbas esot jāsilina ar zirgu mēsliem, kas sajaukti ar māliem.

No tur esošajiem cilvēkiem nekad nedzirdēju ko sliktu. Tur vienai sievietei, ar kuras meitiņu es draudzējos, bija gov. Interesants bija veids, ka ziemā viņa pienu atnesa – izslauc, ielej bļodiņā, izlika ārā, kur tas ātri sasala, izgāza no bļodiņas ārā, mana draudzenīte Vera to rullīti padusē un atnesa mums uz māju. Atceros, ka Amūrā neauga egles. Ir bilde, kur mēs esam nofotografēti Ziemassvētkos, un, tā kā nebija egles, mēs bijām izgreznojuši priedes zarus. Toreiz vēl onkulis bija atsūtījis tādas piepūšamas, krāsainas eglīšu mantiņas un svečītes.

Vispirms, strādāt spējīgajiem lika darīt lauku darbus, rakt zemi. Citi saka, ka 1941. gadā izsūtītie bija mežos nostrādīnāti, taču tur, Amūrā, nesūtīja. Tur vispār tādu mežu nebija. Tad pēkšņi viņi aptvēra, ka mana mamma, Elza Ozoliņa, ir laba pavāre. Tas sākās ar to, ka manai draudzenei Verai, kura mums to pienu nesa, nāca dzimšanas diena. Mamma tad strādāja bērnudārzā par pavāri, jo jau tad teica, ka mana mamma prot no nekā iztaisīt kaut ko. Viņa izlēja izcepti torti, jo gan viņa, gan vēl viena otra latviete bija iekrājušas kādas olas un vēl šo to. Tad nu mamma izcepa kārtīgu, latvisku četrkantīgo torti un izdekorēja. Pēc tam aizgājām sveikt manu draudzeni dzimšanas dienā. Mamma dāvina to torti, un tur pie vainas laikam bija kāds iedzimtais kautrīgums, bet Veras mamma, protams, pasaka paldies un uzliek torti uz *pečkas*. Mamma arī nemaz neiedomājās pateikt, ka tas taču ir jāēd, ka tas ir ēdams. Otrā rītā Veras mamma nāk un saka: „Elza, ko ar to, ko tu mums uzdāvināji, vajag darīt?”. Mamma atbildēja, ka torte droši vien jau tāpat ir sabojājusies un nav ēdama. Tā kā viņi pat nezināja, kas tas tāds ir un ko ar to dara.

Kaut kad mamma strādāja arī vistu fermā. Atceros, ka ar brāļiem gājām zagt vistu olas un nest uz māju. Kad mamma strādāja bērnudārzā par pavāri, viņa jau varēja kaut ko iekonomēt, lai mēs būtu paēduši.

Tur bija četrgadīgā skola. Es zinu, ka ceturtajā klasē es paliku viena pati skolniece. Tad es ar skolotāju gāju 10 kilometrus uz tuvāko skolu eksāmenus likt. Skolai blakus bija kapi. Lieldienās visi krievi aplāja kapus ar baltiem galdautiem un salika konfektes un olas. Tad starpbrīžos visa skola pa kapiem skraidīja. Kā kāds tuvojās kapiem, katra krievu tantīte piedāvāja uzciņāties ar konfekti vai ko citu. Kad gāju piektajā klasē, man vajadzēja doties uz 10 km attālo skolu. Skolas dienās paliku tajā sādžā pie vienas latviešu tantītes, bet nedēļas nogalēs, mēs, vairāki skolas bērni, gājām uz savu sādžu. Atceros, ka vienu brīdi klīda baumas, ka tajā apkaimē ir parādījies vilks. Tā nu mēs vienu reizi ejam uz savu sādžu un redzam, ka priekšā uz ceļa guļ vilks. Mēs stāvējām un nevarējām iet tālāk – bail. Izrādījās, ka tas nebija vilks, bet nokritusi siena čupiņa.

Tajā sādžā bija viens agronoms, kuram no Latvijas atsūtīja ābolu sēklas. Viņš no tām izaudzēja stādus, un tika iestādīts ābeļdārzs. Tie āboli nevarēja izaugt lieli, bet tomēr garšīgi. Vasarās mums pašiem dārzā nobrieda arbūzi, melones, kukurūza, jo vasaras bija ļoti karstas un skaistas, taču ziema visu to atsvēra. Es atceros Staļina nāves dienu 1953. gadā. Es gāju otrajā klasē. No rīta mamma mani vilka gar tiem kalniem uz skolu. Bija šausmīgs putenis. Kad stundas beidzās, mēs ar skolotāju gājām uz kultūras namu jeb klubu, un viņa teica „*наверно сам чёрт умер - такая пурга!*”. Mēs tuvojāmies klubam un dzirdējām, ka spēlē sēru mūziku – „*чёрты*” ir nomiris. Man liekas, ka skolotājai palika taisni dīvaini.

Mamma jau rakstīja vairākkārt uz Maskavu, uz Iekšlietu ministriju, jo tad, kad viņai deva parakstīties katru mēnesi par to, ka viņa nav aizbēgusi, vienmēr bija rakstīts, ka mamma ir *kulaks*. Viņa vienmēr esot svītrojusi un uzrakstījusi „Es neesmu *kulaks*” un parakstījusies. Tad

bija beidzot nomainīts - „nacionāliste”. Viņa arī vairākkārt rakstīja, ka ir mazi bērni. Tad pēc Staļina nāves bērni, kuriem vēl nebija 16 gadu vecums, varēja atgriezties, bet gan bez vecākiem. Mums nebija kur braukt, un mamma arī nemaz nebūtu mūs nekur laidusi, tāpēc braucām pie tēva. Braucot pie tēva, mēs apstājāmies Kirovas stacijā. Tur bija no Maskavas vilciena jāzkāpj un jāgaida vilciens, kas ies līdz Vorkutai. Atnāk vecāmamma un mammai saka, ka kafejnīcas bufetē ir īstie cīsiņi. Nu viņa nopērk mums tos vārītos cīsiņus. Tā nu mēs visus trīs cīsiņus, tur noteikti bija vismaz kilograms, notiesājām. Tik daudz saēdāmies, ka palika slikti. Aizbraucām pie tēva un viņš bija izvārijis sardeles. Tās mēs vispār redzēt negribējām.

Tad, kad gribējām visi braukt uz Latviju, vectēva mājās Mālpilī nedrīkstējām atgriezties, jo mans tēvs kā bijušais politiski ieslodzītais, nedrīkstēja dzīvot tuvāk par 100 km no Rīgas. Tā kā Mālpils no Rīgas ir 60 km, tur atgriezties nevarējām. Turklāt tur to māju vairs nebija, jo likteņa ironijas pēc vecaistēvs nomira dienu pirms izvešanas. Skaidri zinu, ka vecmammai bija grūtības apglabāt, jo vectēvam bija 100 ha zemes, tāpat - *kulaks*. Kaut kā vecotēvu tomēr apglabājusi un no bailēm aizbraukusi pie savas māšas uz Allažiem. Tā nu mēs aizbraucām uz Vestienu, kur bija mammas vecāku mājas. Taču tur arī iekšā tikt nevarēja, jo tajā mājā bija izveidoti dzīvokļi. Tēvs sāka strādāt mežniecībā, tāpēc mežniecība tēvam iedeva dzīvokli, kas skaitījās kā dienesta dzīvoklis. Tikko mēs ievācāmies tajā divistabu dzīvoklī, atgriezās iepriekšējā saimniece. Tā nu mums sanāca tāds kā komunālais dzīvoklis.

Mums ceļš mājup bija ar līkumu, jo mēs drīkstējām braukt mājās 1956. gadā. Tas bija aprīlis. Tajā laikā tēvs Komi republikā, Intā, tas ir, aiz polārā loka, bija jau brīvs, bet nedrīkstēja no Komi izbraukt. Tāpēc mēs tajā laikā aizbraucām pie tēva uz Intu. Es biju 5.klasē, trīs ceturkšņus beigusi, kad aizbraucām, es pabeidzu piekto klasi, kā arī sesto. Tad mēs visi atgriezāmies Latvijā tieši manā dzimšanas dienā, 1957.gada 4.jūnijā.

Jūrmalā es ieprecējos. Mācījos Rīgas Medicīnas institūtā un iepazīnos ar savu nākamo vīru. 1969. gadā mēs apprecējāmies, un no tā laika es dzīvoju Jūrmalā.

Pierakstīja: Marta Sakniņa (11.a).

Aleksandra Dinsberga

1950.gada 29.aprīlī Aleksandru Dinsbergu kopā ar viņas vecākiem arestēja. Kamēr vagoni nebija gatavi, 3 mēnešus visi Černavickas ciemata iedzīvotāji (apm. 150 cilvēki) dzīvoja vienā telpā un gaidīja to šausminošo brīdi, kad viņus visus izsūtīs no dzimtenes uz pilnīgi svešu zemi. Šajā telpā nebija nodrošinātas nekādas cilvēkiem nepieciešamās ērtības un sanitārās normas. Telpas vienā stūrī bija muca (ukraiņu valodā paraša), kurā cilvēki veica savas dabiskās vajadzības. Tas nebija nedz higiēniski, nedz psiholoģiski viegli, jo to vajadzēja darīt visu pārējo cilvēku klātbūtnē. Aleksandras ģimeni izsūtīja no viņu dzīvesvietas Ukrainā - Černavickas. Iemesls bija, ka Aleksandras ģimene bija nacionālistiski noskaņota, darbojās pret komunisma varu un palīdzēja ukraiņu partizāniem.

Institūtā, kurā mācījās Aleksandras kundze, studenti bija ļoti patriotiski noskaņoti, mīlēja Ukrainu un bija kategoriski pret Padomju varu. Pirms izsūtīšanas Aleksandras kundzi vairākas reizes pratināja, jo vēlējās uzzināt par viņas draugiem un kursa biedriem. Pārsvārā viņai jautāja par sarunu tematiem, dziesmām, kuras parasti dzied kopā, par brīvā laika nodarbošanos un par visām citām lietām, kuras varētu liecināt, ka kāds ir pret Padomju varu. Katrs pateiktais vārds pret Padomju Savienību, katra nodziedātā tautasdziesma varēja kļūt par iemeslu apcietināšanai un represēšanai. Aleksandru nodeva viena no viņas kursa biedrēm. Viņa strādāja Padomju varas labā un kādu laiku sekoja līdz katrai Aleksandras kustībai. Viņa zināja, ka Aleksandra aiz ziemas mēteļa apkaklītes glabā ukraiņu simbolu „Trizubec”. Aleksandrai to uzdāvināja 5.klasē. Viņa to glabāja kā atmiņas no bērnības un simbolu par to, ka viņa mīl savu dzimteni. Pirms arestēšanas tas kalpoja kā pierādījums tam, ka viņa ir Ukrainas patriote.

Aleksandras ģimene nonāca Tomskas apgabalā. Tajā laikā Tomskas apgabalā jau bija ļoti daudz izsūtītu cilvēku - turki, tatāri, armēņi, lietuvieši, vācieši, ukraiņi un citi. Galvenokārt, visi šie cilvēki bija tie, kuri nicināja Staļinu un Padomju Savienības varu. Sākumā Aleksandras ģimene, apvienojoties ar citu ģimeni, dzīvoja teltīs, bet vēlāk uzcēla zemnīcu, kurā bija divas istabas. Šajās divās istabās pavisam dzīvoja trīs ģimenes.

Pārsvārā visus cilvēkus sūtīja strādāt uz mežu, kurā bija fiziski grūts darbs. Vēlāk uzcēla kantori, kurā katru nedēļu vajadzēja iet parakstīties, lai maksimāli izvairītos no cilvēku bēgšanas prom. Par cik Aleksandras kundzei bija izglītība, viņu aizsūtīja strādāt uz kantori par grāmatvedes palīgu. Apmēram pēc pusgada pie viņas uz darbu atnāca policists. Viņš lika Aleksandrai parādīt viņas dzīvesvietu, kurā arī vēlāk veica kratīšanu. Viņš atrada Aleksandras personīgajās mantās vēstules, kuras Aleksandra rakstīja viņas draugiem, kursa biedriem un pat cilvēkiem, ar kuriem iepazinās 3 mēnešus kopā, gaidot izsūtīšanu. Aleksandru arestēja, nepasakot nedz iemeslu, nedz paziņojot to viņas vecākiem. Viņu aizveda prom, bet Aleksandra tajā brīdī pat nezināja, kur viņu ved un kas ar viņu notiks. Pa ceļam bija vairākas pieturas, kurās Aleksandru aizsūtīja uz dažādiem cietumiem un pratināja. Visu garo ceļu Aleksandra bija uztraukusies par to, kā jūtas viņas vecāki, jo viņiem nebija pat ne mazākās nojausmas, kur atrodas viņu vienīgais bērns. Vienā no cietumiem Aleksandrai atņēma pilnīgi visu apģērbu un iedeva nolietotas, nevajadzīgas drēbes, kuras citiem nederēja. Čelabinskā Aleksandra beidzot uzzināja, ka viņu vedīs cauri visiem Krievijas cietumiem atpakaļ uz viņas dzimtenes Ukrainas, Černavickas galveno cietumu. Tomēr viņa joprojām bija apbēdināta, ka nekādā veidā to nevar paziņot saviem vecākiem.

Katru arestēto veda atsevišķi vienā vagonā kopā ar dažiem armijniekiem. Armijnieki bija nepieredzējuši, apmēram 18-20 gadus jauni vīrieši. Aleksandru uzrunāja viens no viņiem. Viņš bija ļoti apjucis, jo nesaprata, kādēļ tik jauna meitene ir arestēta. Viņš nesaprata, kā var apcietināt cilvēku tikai tādēļ, ka viņš mīl savu dzimteni. Karavīrs jautāja, vai Aleksandrai ir nepieciešama kāda veida palīdzība. Aleksandra uzreiz iedomājās par saviem radiem, kuri noteikti ir ļoti uztraukušies par viņu, tādēļ viņa palūdza atnest nelielu papīra gabaliņu. Nākamajā maiņā karavīrs viņai atnesa visu nepieciešamo - papīra gabaliņu, aploksni un pastmarku. Aleksandra uzrakstīja, lai viņu meklē Černavickas galvenajā cietumā un aizsūtīja savai vecmāmiņai. Viņa bija ļoti laimīga, jo tas bija vienīgais, ko viņa tobrīd vēlējās.

Aleksandru ievietoja kamerā un nākamajā dienā kārtējo reizi pratināja. Izmeklētājs izrādījās saprotošs un humānistisks. Viņš zināja, ka Aleksandras vecmāmiņa viņu meklē, tādēļ atļāva ar viņu tikties.

Aleksandra 3 mēnešus nosēdēja cietumā. Vēlāk viņu tiesāja un sodīja ar mūžīgu izsūtīšanu. Viņa tika izsūtīta uz to pašu vietu Tomskas apgabalā. Gada laikā Aleksandra bija izsūtīta 2 reizes, tiesāta 2 reizes un vesta caur visiem Krievijas cietumiem 2 reizes. Viņai bija tikai 18 gadu, bet viņa spēja pārciest visas šīs grūtības, kuras mūsdienų jaunieši pat neapjauš.

Jau trešo reizi viņai bija jāveic šis grūtais ceļš vagonos, bet tomēr tas bija daudz vieglāks, jo viņa tur iepazinās ar savu vīru Oļģertu Dinsbergu. Viņš bija ļoti inteligents, sirsnīgs un godīgs cilvēks. Oļģerta ģimeni izsūtīja no Rīgas 1941. gadā tādēļ, ka viņa tēvs strādāja valdībā. Viņi arī bija izsūtīti uz Tomskas apgabalu, bet viņiem izdevās aizbēgt. Atbraucot uz Latviju, nepagāja ilgs laiks, kad Oļģerta ģimeni arestēja par bēgšanu un aizsūtīja atpakaļ uz Sibīriju.

Aleksandrai un Oļģertam piedzima divas meitiņas – Natālija un Zenta. Vēlāk viņi arī uzbūvēja māju no baļķiem.

Aleksandras un Oļģerta ģimeni atbrīvoja. Viņi jau bija gatavi braukt uz Latviju, bet nevarēja, jo Aleksandras vecāki vēl nebija atbrīvoti. Ar lielu rūgtumu sirdī viņi tomēr devās uz Latviju, un Aleksandras vecāki palika Sibīrijā. Atbraucot uz Latviju, Aleksandra, nokārtojot visus nepieciešamos eksāmenus, kļuva par Latvijas pilsoni. Būdam ukraiņiete, Aleksandra uzskata, ka Latvija ir viņas dzimtene, jo viņa šeit pavadīja laiku kopā ar savu vīru, izaudzināja divas meitas, kļuva par vecmāmiņu 5 mazbērniem un par vecvecmāmiņu 8 mazmazbērniem.

Pat šobrīd Aleksandra nav zaudējusi savu dzīvesprieku un enerģiju. Kopā ar savu dzīvesbiedru Edvīnu viņa palīdz leģionāriem un citiem cilvēkiem, kad viņiem ir nepieciešama kāda veida palīdzība. Pat tad, kad pašiem klājas slikti, viņi ir gatavi uz klausīt un palīdzēt. Pierakstīja: Anete Elise Zodāne (10.m), Megija Grata Mētra (10.m).

Jānis Kaparkalējs

Dzimis 1936.gada 7.jūlijā. Dzīvojis Cēsu apriņķa Gatartas pagasta Jerškas mājās.

Jāņa tēvs skaitījās „budzis”, ģimenei nekad netrūka pārtikas, un Jānis uzskata, ka viņa ģimene dzīvoja ļoti labi. Jāņa tēvs tajā brīdī bija darbā. Jānis ar savu brāli un mammu gulēja, kad plkst. 4:00 no rīta kāds daudzījās pie durvīm. Tie bija trīs zaldāti, kas atnāca viņiem pakal, lai Kaparkalēja ģimeni izsūtītu no Latvijas. Krievu zaldāti aizveda Jāni, viņa mammu un brāli ar zirgu uz padomi, kur savācās visi cilvēki, kurus krievu zaldāti ir aizstūrējuši.

Jānis ļoti labi atceras „brāļu čekistu” vārdus: „Jums mūžam vairs Latviju neredzēt.”

Toreiz, 1949.gada 25.martā, cilvēkus masveidā sasēdināja vilcienos, katrā vagonā bija pa 25 cilvēkiem. Katrā vagonā bija maza, apaļa krāsniņa, pie kuras cilvēki mēģināja sasildīties. Vagona durvis tika atvērtas tikai noteiktās stacijās, kad cilvēkiem izdalīja ēdienu, parasti zupu vai putru ar maizīti. Jāņa ģimeni veda līdz Tomskai (Krievijā), un tad viņiem nācās turpināt garo ceļu ar kuģi „Pašažirskij”.

Veselus trīs gadus Kaparkalēju ģimene nodzīvoja lauku brigādē, kurā tēvs strādāja par sargu. Vēlāk tēvs nopirka nelielu māju, kurā ģimene turpināja dzīvot. Krievijā Jānis ir pabeidzis 7 klases.

Pēc Staļina nāves Jāņa tēvs uzrakstīja iesniegumu ar lūgumu atļaut atgriezties savā dzimtenē. Iesniegumu vajadzēja apstiprināt ciema padomē, tad rajona centrā un galu galā Padomju Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijā. Kad iesniegums visās iestādēs bija apstiprināts, Kaparkalēju ģimene varēja doties uz Latviju, protams, par savu naudu.

1957.gadā ģimene atgriezās mājās. No sākuma Jānis ar vecākiem lidoja ar mazu lidmašīnu līdz Tomskai un tad ar vilcienu līdz Latvijai.

Atgriežoties mājās, Jānis izmācījās par traktoristu. Dzīvoja Garkalnē, kopš 1969.gada dzīvo Jūrmalā. Strādāja par celtnieku līdz pensijas vecumam.

Pierakstīja: Kristīne Divakova(10.a), Ričards Vuškāns(10.a).

Astrīda Kezberē (dzimusi Blūma)

Esmu dzimusi 1942.gada 20.janvārī. Mēs dzīvojām Rīgā, un mūs izveda 1945.gada 16.februārī. Izveda manu vecotēvu, vecomammu, mammu, mani un brāli. Man bija trīs gadi. Tēvs bija leģionā, tāpēc viņu neizveda. Tajā gadā izveda galvenokārt pēc tautības. Mēs jau bijām baltvācieši. Man vēl tagad pasē tautība ir vāciete. Tāpēc mūs neizveda uz Sibīriju.

Mūs ar preču vilcienu veda prom uz ziemeļiem. Vispirms mūs gribēja aizvest uz Uhtu, Komi republikā, taču tur nebija vietas, tāpēc mūs veda atpakaļ uz Trjohazjorkas ciematu. Tur mūs izmitināja barakās. 1945. gadā, precīzu datumu neatceros, manu vecotēvu tur nogalināja. Drausmīgākā attieksme pret atvestajiem bija no virsnieku un karavīru puses. Vienīgais, ko dzirdējām, bija tas, ka esam tie lielākie noziedznieki un „*немец - фашист*”. Vietējie arī sākumā uz mums tā šķībi skatījās, taču ar laiku saprata, ka esam tikpat parasti cilvēki kā visi pārējie, ka neesam noziedznieki.

Tā kā vecāmamma bija laba šuvēja, viņa visiem kaut ko šuva. Tā viņa sarunāja vienu laivinieku, ar kuru gaišās vasaras naktī aizmukām no ciemata uz Siktivkaras pilsētu.

Dzīvojām tur. Tad es arī gāju bērnudārzā, brālis bija sešus gadus vecāks par mani, viņš jau gāja skolā. Tur jau visas skolas gan bija krievu valodā, tāpēc tas brālim sagādāja grūtības. 1949. gadā arī es sāku iet skolā. Deviņas klases pabeidzu tur, desmito šeit, Latvijā, vakarskolā. No 15 gadu vecuma jau sāku strādāt. Savādāk jau nevarēja – kaut kā vajadzēja iztik.

Vecāmamma ar šūšanu nodarbojās ilgi un pelnīja ar to iztiku. Mamma bieži slimoja. Pirmajā gadā, kad mūs tur aizveda, bads gan bija lielāks nekā vajag. Ēst nebija ko. Ko nu par tām kartiņām deva, tik arī bija, bet mēs, kā jau bērni, gribējām ēst. Vecāmamma maizes kasti aiz atslēgas turēja, lai mēs nenoēstu lieku maizes gabalu. Vajadzēja jau kaut kā uz visiem sadalīt. Brīžiem ēdām nātru vai balandu zupas. Ar kartupeļiem bija grūti. Mēs jau pat vairs nesapņojām, ka dabūsim kārtīgi paēst. Ja mēs dabūjām kartupeļus, kārtīgi tos nomazgājām, nomizojām un mizas likām uz avīzes žāvēties. Tad ēdām arī mizas. Mums katru mēnesi arī bija jāatzīmējas, ka neesam aizmukuši prom.

1956. gadā mūs atbrīvoja. Uz Latviju atbraucu 1959. gadā. Mamma, vecāmamma un brālis palika tur. Tobrīd vecmammai bija jau vairāk nekā 80 gadu. Man šeit nebija, kur apmesties, jo dzīvoklis mums nebija, māja nebija. Pirms mūs izveda, mēs dzīvokli Rīgā īrējām. Aizbraucu atkal uz ziemeļiem un izmācījos par grāmatvedi. Vēlāk tomēr atgriezos Latvijā, jo 1967. gadā nomira tēvs, kurš dzīvoja Baldonē. Tur viņam bija maza istabiņa. Vien kādi 11 m². Pēc tam mamma aizbrauca atpakaļ, jo nāca jau pensijas gadi, bet pensiju kaut kā vajadzēja nopelnīt. Šeit darba nebija. Viņa klavieres spēlēja. Ziemeļos viņa strādāja kultūras namā. Tēvs vēl nebija nomiris, kad tajā dzīvoklī jau grasījās likt nākamus.

Kad, izmācījusies par grāmatvedi, atgriezos Latvijā, bija grūti, jo Rīgā mani negribēja nekur pierakstīt. Esmu taču vāciete. Rīgā vispār nedrīkstēja pierakstīt un Jūrmalā arī nē. Teica, lai braucot atpakaļ. Izturējās kā pret noziedznieku. Kas es par noziedznieku trīs gadu vecumā? Es taču neesmu vainīga, ka man ir savādāka tautība - tāda es piedzimu! Aizgāju uz miliciju, taču tur man atbildēja: „Jūs ko? Mēs taču čigānus un vāciešus nepierakstām”. Ja gribēja īrēt dzīvokli, nedod dievs, ja pateici, ka esi represētais. Viss – nekur tevi nepieraksta. Tajos gados par represēšanu mēs pat runāt nedrīkstējām. Dzīvesvieta neatradās, tāpēc devos atkal atpakaļ uz ziemeļiem. Tur es gadu padzīvoju, taču tad radās iespēja atgriezties Latvijā. Sāku šeit arī strādāt. Vispirms jau vajadzēja dzīvot rajonā, tālāk no Rīgas. Tā nu es Bauskas rajonā iekārtojos darbā veikalā. Tad man arī iedeva tādu mazu istabiņu dzīvošanai. Tad jau dzīve palēnām sāka iet uz augšu. Vēlāk strādāju Pumpuros, kur iepazinos ar savu vīru. Tā nu abi pārvācāmies uz Jūrmalu.

Esmu palikusi pēdējā. Mamma, vecāmamma un brālis visi palika tur, un kur ir arī apglabāti. Brālis jau latviski nemaz vairs nerunāja. Vispār to visu atcerēties ir šausmīgi, bet ko lai dara – tāda nu tā vēsture ir.

Pierakstīja: Marta Sakniņa (11.a).

Oļģerts Mentelis

Dzimis 1924. gada 9. maijā, Rīgā. Ģimenē - tēvs, māte, brālis Harijs. Līdz karam strādāja Latvijas Tirdzniecības un Rūpnīcas kamerā kā lifta apkalpotājs.

Pirms kara sākuma, māte uztraucās, ka karš atņems viņai kādu dēlu vai dēlus. Tā arī notika, brālis Harijs krita 1943. gada decembra kaujās.

Oļģerta kara gaitas ilga no 1943. gada maija, līdz vāciešu kapitulācijai. Sāka dienēt 15. divīzijā, bet karu pabeidz 19. divīzijā, divas reizes izbēgot no pārsūtīšanas uz Vāciju.

Pirmos leģionārus izsūtīja no Zemitānu stacijas 29. martā, pulksten vienpadsmitos no rīta. Visiem čekas vīriem „asins tecēja pa rokām”. Tik daudz cilvēku dzīvības ir uz viņu rokām, nodoti draugi. Vēl aizvien viņus uzskata par pasaules kara uzvarētājiem, bet neviens nerunā par noziegumiem pret cilvēci... Tika izsūtīts uz Tambovas apgabalu. Pienākums bija rakt gāzes vadu no Saratovas uz Maskavu. No 1946. gada maija, kopā ar Maršanskas virsniekiem, viņu aizveda vergot Baškīrijā, lai tur raktu naftas vadu no Tuimaziem uz Ufu. Tur Oļģertu sadzēla malārijas ods, kurus viņi nosauca par „štukasjiem”. Izcieta smagu slimību,

temperatūra svārstījās no 36 līdz 42 grādiem pēc celsija. Šādi viņš noslimoja divas dienas, bet viņa dzīvību glāba latviešu feldšers Rubenis, dežūrēdams apkārt ar uzpildītām 50 kubiku špricēm. Darbu uzticēja darīt prasmīgi, ar uzticību. Uz darbu tika vesti, atpakaļ arī tika vesti. Pa ceļam bija kolhoznieces, kuras pašas bija trūcīgas, bet deva pārtiku un teica- ņemiet, kungi, jūs taču esiet izsalkuši. Ēdiena bija pamaz. Blakus darbam bija kartupeļu lauks. Atbildīgais uzraugs teica- es neredzēšu, ka jūs ejat uz turieni, galvenais uzmanieties no kolhoza sarga, jo viņš staigā ar pistoli. Savākuši kartupeļus, devāmies atpakaļ uz nometni, kur vakarā arī kartupeļus cepām. Pateicoties Oļģerta prasmēm krievu valodā, viņam uzticēja rakstīt atbrīvojamo sarakstus. Sargi solīja, ka, tiklīdz viņš pabeigs, viņu arī atlaidīs. Bet, viņa kolēģi no Liepājas sūtīja uz mājām, bet viņu sūtīja uz Narvu vergot. Pēdējos etapus mājupceļā veica uz vilciena jumta. Rīgā Oļģerts atgriezās 1947. gada janvārī, bet dokumenti tomēr bija jānokārto. Pagadījās, ka „čekā” bija ģenerālis Liepiņš, kur izpalīdzēja ar dokumentiem, nokārtodams, ka man vairs nav jāvergo, piekodinot, lai nevienam nerāda dokumentus par Narvu. Pēc neilga laika viņš satika pusbrālēnu, vetārstu, Leonu Šulcu. Viņš ieteica rakstīt čekai, ka leģionā apguva veterinārā feldšera iemaņas uz izglītību, tā izprasīdams Oļģertu par palīgu Baldones zooveterinārajā punktā. Atgriežoties savā vecajā dzīvoklī, atrada savas vecās slaloma slēpes. Slēpojot Čiekurkalnā, viņu iemīļoja bērni, tāpēc sāka strādāt par pasniedzēju bērnu namā.

1948. gadā piedāvāja strādāt par skolotāju Baldones septiņgadīgajā skolā, kur strādāja par fizikultūras skolotāju no 1949. gada janvāra līdz 1950. gada jūlijam. Veiksmīgi piedalījās arī kalna slaloma sacensībās, bet tikai PSRS robežās, jo ārpusē jau nelaida. Strādājis par fizikultūras skolotāju Jūrmalas pirmajā vidusskolā, un sporta organizatora Daugavas nodaļā. Darbs nekad nebija jāmeklē, jo vienmēr zināja, ka darbs vienkārši ir jādara.

Pierakstīja: Kārlis Priede (10.m).

Aleksejs Nikulins

Dzimis 1936. gada 7. janvārī Latgalē, Cucuros.

Cucuros Alekseja ģimenei piederēja milzīga saimniecība. Ulmaņa laikā pats Ulmanis bija atbraucis un uzdāvināja viņa tēvam 5 latus par labi vadītu saimniecību.

1942. gadā, pēc vācu okupācijas, viņš un visa viņa ģimene - māte, tēvs, brālis un divas māsas tika represētas uz Salaspils koncentrācijas nometni. Represēti viņi tika kā neuzticami cilvēki, jo 1941. gadā, rajonā, kur viņi dzīvoja, uzdarbojās krievu partizāni, reāli gan partizāni neko īpašu neizdarīja. Pašaudījās un nodedzināja vienu spirta rūpnīciņu.

Apsūdzēti viņi tika nepatiesi. Salaspils koncentrācijas nometnē viņi dzīvoja barakās, vecāki un bērni dzīvoja šķirti. Sākumā gan vēl dzīvoja gan vecāki, gan bērni kopā. Vēlāk tika uzceltas pārējās barakas, un tad vecāki ar bērniem dzīvoja šķirti. Slimajiem bērniem bija atsevišķa baraka, lai novērstu saslimšanas risku veselo bērnu vidū.

Salaspilī Aleksejam gāja bojā māsa un brālis. Viņš pats arī bija smagi slim, bet kādu dienu uz nometni atbrauca kāds vācu komandieris un nostādīja visus cilvēkus vienā rindā. Vāciešiem Rīgā bija vajadzīgi prasmīgi strādnieki, un viņa tēvs pēc profesijas bija amatnieks. Alekseja tēvs paspēra pāris soļus no rindas. Vācietis jautāja, vai viņam ir ģimene, tēvs atbildēja, ka ir. Tēvs izglāba visu ģimeni. Viņš izņēma visu ģimeni un ar to devās uz Rīgu. Rīgā tēvs virpoja krievu lielpabalu stobrus, lai no tiem varētu šaut arī vācu lādiņus, un tos izmēģināja. Māte rūpnīcā strādāja par apkopēju. Tur arī bērni un vecāki dzīvoja atsevišķās barakās. Aleksejs bija smagi slim, un vācu komandants jautāja viņa tēvam, kas viņam kaiš. Tēvs pastāstīja visu, tad rūpnīcas priekšnieks vienīgi viņa tēvam dabūja atļauju doties uz pašu pilsētu un atrast tur radus, kas varētu paņemt pie sevis bērnus. Tēvs viņus atrada, un radi bērnus labprāt arī pieņēma. Tā viņi tika paglābti. Pēc kara viņš ilgi ārstējās, bet izdzīvoja.

Viņš savas dzīves laikā pabeidza Mākslas Akadēmiju, strādāja interesantu darbu. 22 gadus viņš nostrādāja arī par jūrnīeku un izbraukāja visu Baltijas jūru. Savas dzīves laikā satīcis ļoti daudzus pazīstamus tā laika ne tikai latviešu, bet arī krievu aktierus.

Dzīves laikā VDK vairākas reizes viņam piedāvāja kļūt par ziņotāju, bet viņš vienmēr atteica. Viņš bija vāciešu represēts, bet komunistu represēts tika viņa tēva brālis. Un kā Aleksejs teica: „Visi vienādi. Fašisms, komunisms viens un tas pats.” Galvenās atziņas bija, ka jāiet uz priekšu, neskatoties ne uz ko, ir jāizdzīvo un jācīnās.

Pierakstīja: Viktors Austris Nikitins(10.m), Kārlis Priede(10.m).

Mētra Otaņķe (dzimusi Kubuliņa)

Mētra Otaņķe dzimusi 1926. gadā. Tas bija 1944.gada jūnija mēnesis. Toreiz bija karš, un vācietis dzina tos krievus un krievi tos vāciešus. Beigās krievi apspieda tos vāciešus, un bija mobilizācija. Mani skolas biedri un kaimiņu puīši negāja uz fronti, bet tai mežā. Mēs bijām partizānos. Mēs bijām 6 meitenes, kas viņus atbalstījām. Tā mēs apmēram gadu viņus atbalstījām. Nu kā mēs to varējām izdarīt? Mans tēvs strādāja pagastmājā, tas nebija pilsētā, tas bija laukos, Alūksnē. Tas skaitījās Alūksnes rajons, Mārkalnes pagasts, kur tā grupa bija. Bija daudzas grupas arī Alūksnē, tieši bija partizānu grupa, bet tur man maz bija pazīstamie. Tā mans tēvs strādāja pagastmājā, viņš pārvaldīja krievu valodu, un tad viņš skaitījās tā kā tagad Ušakovs. Tā kā viņš pārvaldīja 2 valodas, neviens viņu neaiztīka. Kuri nu nāca iekšā – vācieši vai krievi, viņš visu laiku sēdēja tur. Krievi tagad, kad sanāca, redz, mobilizācija, tie puīši aizgāja mežā, viņiem vajadzēja tās adreses dabūt. Viņi nezināja, kur tās adreses ir un kur tās mājas, kur viņiem jāzvana. Tēvu paņēma līdz, lai ceļu rādītu. Viņš parasti centās tā, kad brauca tās kratīšanas un izmeklēšana, mēs to saucām par „meža ķemmēšanu.” Viņš vienmēr centās ievest mājās, lai es dabūtu redzēt, tad es pa mežu un tad atkal ar citām meitenēm. Mēs jau zinājām, vai viņi bunkurā, vai viņi dzīvo mājās. Mums bija sakari visu laiku. Tad jau gadu mēs tā cīnījāmies un sargājām viņus.

Tad jau bija 1945. gads, novembra mēnesis. Vairāk kā gadu mēs turējāmies. Vienā dienā atkal bija izbraukšana, „meža ķemmēšana”, un tēvs atkal brauca pie mājām, un es dabūju to redzēt, kad brauc atkal. Es uzspēju paziņot, es zināju, kurā mājā viņi bija. Es aizskrēju, un viņus brīdināju, mājas bija meža tuvumā, un viņi sagāja mežā. Es toreiz pieļāvu kļūdu. Man vajadzēja viņiem līdzī iet, mežā. Es paliku sētvidū ar tiem saimniekiem. Tie ieobrauca, viens pienāca un iegāza man ar šauteni: „Ja jau šī „M” ir šeit, te vairs nav ko darīt,” un aizbrauca. Vakarā tēvs no darba nepārnāca. Viņi saprata, ka tēvs ir nodevējs. Tā viņi arī raksta, ka bija *iztribiķeļos*, bet atbalstīja bandītus. Atnācu un paziņoju puīšiem: „*Vot tāda lieta, tagad man vairāk informācijas nava.*” Mēs palikām bez informācijas.

Tad bija 4. novembris. Tie puīši saka tā, viņi sarunāja: „Mēs tagad apklusināsim visu, varbūt, ka tevi atbrīvo. Mēs pāriesim uz Pedzedzes grupu.” Mēs sarunājām tā, kad 6. datumā, kad viņi pa dienu izgulēsies manās mājās, tad naktī viņi pāries uz Pedzedzes grupu, jo bija jāiet 12 km. Tās adreses jau bija zināmas, un viņi aizbrauca, un viņus paņēma guļošus, visus. Visus guļošus paņēma. Man tik atskrēja kaimiņu meitenes un teica: „Mētra, visus mūsu partizānus aizveda.” Bet mamma teica tā: „Nu tagad gaidiet.” Paņēma partizānus sestā datumā, tad bija 7., 8. novembra svētki.

9. novembrī krēsloja, mēs sēdējām visi pie galda un uzreiz redzējām, kad nāk zaldāti ar šautenēm un aplenc māju. Es skatos, kā tiek aplenkta māja. Kaut gan nozīme nekāda nebija vairs mukt, jo kur tad es paliktu, tik un tā sagrābtu mani, jo partizāni visi bija salasīti. Tā paņēma mani, aizveda kaimiņu mājās, atnāca pārējās meitenes, tās jau bija salasītas. Mūs tajā vakarā, 9. novembrī, aizveda visas uz Mārkalnes pagasta namu pārvaldi. Tur mēs palikām pa nakti, bijām visi partizāni. Mans tēvs un citi jau bija aizatlēgas, bet mūs, sievietes, novietoja vienā lielā istabā. Zaldāts ar šauteni apsargāja mūs, bandīts! Nu un tā, otrā rītā, mūs salika mašīnās un aizveda uz Alūksni. Aizveda Alūksnes *čekā*. Bet *čekā* mums neko nedarīja. Tad mūs aizsūtīja uz Valku. Tur bija tas cietums, un tur mūs aizveda, tad sākās izmeklēšana. Mūs pratināja, pratināšana bija tā – mēs sēžam pie galda, ne gulēt, neko, tad mēs sasēžamies ap galdu apkārt, ļoti daudz kamerās bijām, tad pa vienai gājām kaktiņā, lai varam pagulēt, jo pa nakti veda uz pratināšanu. Pratināšana vispār bija briesmīga. Viņi nosēdināja vidū uz krēsla

un tad kādas 3, 4 vatu spuldzes laida tev virsū, tas izmeklētājs sēdēja tajā tumšā vietā. Viņš skatījās uz tevi, un tā viņi spīdzināja mūs pa nakti.

Tad, kad lieta izbeidzās, nu vispār tas bija briesmīgi, tur jau nevar visu izstāstīt, kā visa tā pratināšana bija, mēs, meitenes nedabūjām pa micī, bet dažs labs puisis dabūja. Mums sēja visu ko klāt. Bandas atbalstītāja un vispār mūs iegāza, bija partorgs, Mārtiņš vārdā, *kazāhs* laikam. Tad bijis vienā ballē ar mums kopā, un tad *tanī* ballē mēs bijām Igaunijas robežas tuvumā, un mēs pārgājām uz to balli Igaunijā. Un partizāni bija visi ar automātiem, granātām, un visi ienāca tajā ballē, un tur tas partorgs. Tad tie puīši aiztaisīja tās durvis ciet, nevienu neielaida, līdz rītam mēs noballējāmies, nu kas tad man, 18 gadu man nebija tobrīd. Tā no rīta attaisīja durvis, viņš teica tā: „Šis te ir jānovāc!” Mēs stāvējām pretī, ka nevajag. Tā nu mēs viņu palaidām. Mūs iegāza ar to balli, un tad bija tas galvenais, ka mēs ar tiem partizāniem bijām ballē, un to visvairāk mums sēja. To, ka mēs tur pa tiem bunkuriem gājām, cik mēs varējām, mēs noklusējām.

Tātad lieta izbeidzās - mūs pārveda uz Valmieras cietumu, tad mums bija tiesa. Kara tribunāls mums piesēja 17 cilvēku grupu par 581A, atbalstītājiem bija savs 17 pants. Partizāniem iedeva 25+5, atbalstītājiem 10+5. Tagad rodas jautājums, kas tad tas +5 ir? +5 bija – ja tu esi sodu izcietis, tu no turienes nevarēji izbraukt, tu biji kā brīvais, bet bija 5 gadi jādzīvo tur, tu biji bez tiesībām. Ja tevi kaut kur nosītu, neviens par to neatbildētu.

1953. gadā, kad nogāzās Staļins, mums stipri izmainījās viss – uzturs, darbi, vairāk jau likās to sieviešu, no sākuma meža darbos strādāja, tad mēs bijām ogļu raktuvēs, ķieģeļu fabrikās – tas vispār bija briesmīgi, mēs tās normas nevarējām izpildīt. Vīriešus veda pa dienu, kas taisīja tos ķieģeļus. Viņi ielika krāsni, sadedzināja. Maiņa beidzās, viņi atsita tās krāsnis vaļā, un mūs no sieviešu *lēģera* veda tos ķieģeļus lādēt ārā, lai atkal varētu viņus aizvest. Ķieģeļi visi sarkani, neviens nevar normu izpildīt. Nākam mājās, norma *nava* – 200 gramu maizīte, karsts ūdens un *kartfeļi*. Es pati 10 sutkas nosēdēju karcerī. Kamēr es iemācījos, rupji teikt, es iemācījos zagt. Pa dienu tika tie ķieģeļi vesti projām, bija sagāzti, tad mēs tos karstos likām pa vidu, tie skapīši bija tādi – 50 ķieģeļi bija vajadzīgi, tādi četrkantīgi. Mēs salikām pa vidu tos aukstos, nozagām, kas bija tur sagāzti, un apkārt tos karstos, un tā mēs sākām taisīt normu. Dabūjām pilnu *paiku*, maizes un siltas pusdienas.

Tad mūs pārsūtīja no viena *lēģera* uz otru. Pat nevaru nosaukt, cik *lēģeros* es biju. Kazahstānā, pats pirmais, kad mūs notiesāja, bija Kirova apgabals 18. *Lēģers*. Tur bija kriminālisti, tur bija vīrieši, tas bija tāds jaukts *lēģeris*. Mēs viņus saucām par *fašistiem*, viņi mūs par zagļiem, un tā līdz kautiņam gāja. Tad mūs, politiskos, aizsūtīja uz 9. *Lēģeri*, skaitījās *štrafnojs*. Tur sākās mums visgrūtākais. Mēs lādējām vagonus, mēs stūmām trijatā. Nekad nevarējām normu izpildīt laikā, nekad nevarējām pabeigt. Ja bija pilns, mūs turpat pabaroja. Ja iznāca laiks, mūs aizveda uz baraku atpakaļ, uz *lēģeri*, lai izžāvētu drēbes un atpūstos. Nu tur vispār bija drausmīgi. Tā nu mēs tur cīnījāmies. Sievietes tikai, vīrieši nebija vairs, mēs bijām atšķirti. Un tad pašās beigās mūs aizsūtīja uz ķieģeļu fabriku, bija vagonu lādēšana un beigās aizsūtīja uz Karagandas 1. *lēģeri* „Doļinka.” Tur es visilgāk biju. Tur es no savas grupas ar divām meitenēm biju. Viena tā arī neatgriezās, viņa tur palika, taču mēs divatā atgriezāmies.

Es nosēdēju visus 10 gadus Karagandā 1. *lēģerī* „Doļinka.” Tur bija lauksaimniecība. Mēs audzējām kultūru. Brigāde bija ļoti liela, es biju *zvenā* – 7 cilvēki, agronoms, autotehniķis, un es biju tās *zvenas* vadītāja. Mēs audzējām prosu, kviešus un auzas, mēs to potējām utml. Bijām jau vairāk kā puse nosēdējuši, tā jau bija caurlaide. Mēs skaitījāmies kā brīvi. Mums bija zināma zona, kur mēs drīkstējām iet. Ja mēs pārkāpām to zonu, tad tūlīt bija klāt konvojs ar šautenēm un suņiem. Tā mēs strādājām.

Nosēdēju tos 10 gadus, mani tad atbrīvoja. Bet režīms mainījās – ja tu izciet to sodu, tev vairs nebija jāpaliek tur. Tu vari izbraukt, kur tu gribi. Mani izsauca, formē dokumentus un krievu valodā jautā: „Kur jūs brauksiet?” Es tad krieviski runāju, bet no sākuma ne A, ne B. Es domāju tā, kur man tagad braukt, mammīti ar jaunāko māsu 1949.gada 25.martā izveda uz Sibīriju. Vidējā māsa bija Alūksnes ģimnāzijas otrā kursā, to paņēma un aizsūtīja uz

Amūru, vienu pašu kaut kur pie Kīnas robežas. Tā es domāju – man vairs tur nav ko darīt, mājas bija nacionalizētas. Man mammas tante bija precējusies ar igauni. Viņa dzīvoja Igaunijā, *Kohtla-Järvē*. Es tā uzreiz saku: „Igaunijas PSRS, pilsēta - *Kohtla-Järve*. Man iedeva atļauju, izmaksāja biļeti, iesēdināja vilcienā, un es aizbraucu. Es jau biju sarakstījusies ar saviem radiem, ja es braukšu, lai zinātu, kā man jābrauc. Maskavā iesēdos vilcienā: Maskava – Ļeņingrada. Man bija jābrauc līdz stacijai ar nosaukumu „*Kohtla*”. Cik ilgi braucu no Kazahstānas līdz Maskavai, es neatceros, bet ļoti ilgi bija. Tā nu braucu, *Kohtla-Järve* - nosauc diktors. Es kāpju ārā, jo zināju, ka man tur ir jākāpj, tad man jāiet uz autobusu. Autobuss iet uz *Kohtla-Järve*. Eju, atrodu autobusu. Man tāds nopļucis mētelītis, koferītis, varēja redzēt, kas par putnu. Es tagad stāvu pie autobusa pieturas, pienāk viens vīrietis. Viņš saka: „Ko jūs gaidiet?” (krieviski runājām). Es saku: „Man vajag uz *Kohtla-Järvi*.” Viņš saka: „Ziniet, autobuss uz *Kohtla-Järvi* aizgāja.” Domāju, ko es tagad darīšu. Viņš saka: „Es braucu uz *Kohtla-Järvi*, es jūs aizvedīšu.”

Viņš iesēdināja mani savā mašīnā. Viņš paprasīja man adresi un aizveda pēc adreses tieši pie durvīm. Es piezvanīju, un man skaidrā latviešu valodā teica tā: „Tagad jūs esat mājās?” Es tā apstulbu. Tas bija Ziemassvētkos, plkst. 1, es iegāju *Kohtla-Järvē*. Tad nu viss sākās. Es zināju, ka Alūksnē man nav ko darīt, jo visi bija izsūtīti 1949. gadā, tēvs bija sodīts uz 10 gadiem. Es domāju: „Nu palikšu *Kohtla-Järvē*!”

Tad mani sāka noformēt, man bija dota pase un nolikums uz pasi – 5 gadi. Neviens jau nezināja, ko tas nozīmē, un tā es sāku staigāt, lai mani pierakstītu. Man saka: „Tev tai Alūksnē nav ko darīt, paliksi pie mums.” Beigās tomēr par pazīšanos izdevās mani pierakstīt.

Brālis izslapstījās no tām represijām. Rīgā man bija viens tāds brālēns, mammas brāļa dēls. Viņš aizlaidās uz Rīgu pie brālēna. Viņš strādāja izpildkomitejā, liels *šiška* bija. Viņš brāli pamācīja, lai izsargās no Sibīrijas, jo tik un tā tevi nogrābstītu. Pazaudējis pasi, nomainīja pasi un vārdu. Bija Fēlikss, pēc nomainas - Kārlis. Tā viņš no lēģera izsargājās. Tad dzīvoja Rīgā, jau bija precējies, bija arī bērniņš, taču es *Kohtla-Järvē*. Viņš man raksta: „Brauc, brauc uz Rīgu, vajag krustmeitu kristīt,” viņa vēl nebija kristīta. Teica, ka speciāli gaida, lai varētu krustmeitu nokristīt.

Tā nu atbraucu, un Rīgā man iepatikās. Viss bija latviski, jo igauņiski es nepratu. Es aizbraucu atpakaļ uz *Kohtla-Järvi*, izrakstījos un aizbraucu uz Rīgu. Tad nu sākās otrās represijas. Es bēgu, un kas tik nedarījās! Tāds cilvēks un bez pieraksta vēl! Tā es slapstījos un beigās sapratu, ka te nekas nebūs, paņēmu savas mantiņas un aizbraucu uz Alūksni. Alūksnē pie tantes aizbraucu, pierakstījos – pase man tā pati vecā. Atbraucu, pierakstījos un atkal aizbraucu. Iepazinos ar vīru, apprecējos ar tādiem pašiem dokumentiem. 8. martā, zagsā, sareģistrējos. Nu dabūjām tādu privāto mājiņu, vienu istabiņu, kur palikt. Tas bija Priedainē, Jūrmalā. Tad nu mēs gājām pierakstīties. Zagsā teica: „Nu tā kā šodien ir sieviešu diena, un jums vīrs blakus, tad mēs jūs pierakstīsim. Tā es pierakstījos 16 km no Rīgas.”

Tagad man bija Jūrmalas pieraksts. Es sāku meklēt darbu. Aizgāju darbā, Brīvības ielas stūrī. 2 gadus jau biju strādājusi un pēkšņi dokumentu pārbaude. Pierakstīta biju, pase arī bija. Es iedevu tos dokumentus un mani 24 stundu laikā izspēra kā korķi uz ielas. Pase, nolikums uz pasi – esmu bez tiesībām un atkal bez darba. Cik nu tas vīrs pelnīja! Tad jurists man pamācīja, kā uzrakstīt uz Maskavu. „Lūdzu izskatīt manu lietu, nosēdējusi 10 gadus – nevainīgi. Pēc 3 mēnešiem atnāca atbilde: „Jūsu lieta ir izskatīta, noņemt sodāmību.” Un tad, kad man tā sodāmība bija noņemta, man uztaisīja tīrus dokumentus.

Ganību dambī bija 14. ceļš no VEF. Un tā mēs ar vīru sākām tur strādāt. Pēc tam to ceļu likvidēja, un mēs pārgājām uz komutatoru. Atkal bija dokumentu pārbaude, mans vīrs arī bija izsūtīts, bet viņam nebija tāda pagātne kā man, nebija politisko pantu. Es sēžu un domāju, ko man tagad darīt, ja mani izsviež no tās rūpnīcas, tad vīru arī metīs ārā. Man teica: „Raksti kā ir, tikai patiesību.” Visu, visu pievienoju klāt un iesniedzu. Tā mani neizsvieda no fabrikas.

Komutators parkā būvēja mājas, un mēs stāvējām rindā pēc dzīvokļa, jo tā mēs dzīvojām privātmājā, īrējām. Vajadzēja uz Jauno gadu saņemt to dzīvokli. Tad Lielupē sāka

būvēt stadionu „Jaunība.” Mana vīra vecākiem tur bija tāda būdiņa. Kad viņi atbrauca no Sibīrijas, tēvs strādāja tehnikumā, Bulduros. No tehnikuma viņam iedeва tādu būdiņu – istaba un virtuvīte. Mans vīrs arī tur bija pierakstīts, savukārt es biju pierakstīta Mežaparkā. Tad sāka būvēt stadionu un būdiņu nojauca, un viņiem iedeва šo dzīvokli, kur pašreiz dzīvoju. Ko mēs vieni paši, vecāki atteicās no dzīvokļa, sakot, lai nākam šurp. Tā nu es esmu Jūrmalā 46 gadus. Bet visu to, kas bija jāpārdzīvo Kazahstānā, to nevar izstāstīt. Tur bija vētras, zāle arī neauga. Vienīgie zaļumi tur bija koki – papeles. Tās tur varēja izdzīvot, bet vairāk nekas. Kad nāca vētra, nevarēja staigāt ar vaļējām acīm smilšu kalnu dēļ. Ziemā nāca sniegpuķēni, mūs tad veda uz darbu. Mums nelāva sēdēt mājās. Vienreiz mūs ieputināja. Mēs netikām ārā no tām barakām, jo viņas bija zemas. Kad nāca lielais aukstums, mūs uz darbu nedzina.

Bads, sals, utis, blaktis – daudzi to neizturēja. Kad mani izveda, man bija 18 gadi, atgriezās es, kad man bija 28 gadi. 1957. gadā atgriezās arī mana mammīte un māsa.

Pierakstīja : Sintija Bramane (11.a), Kristiāna Mūrmane (11.a).

Edgars Ozoliņš

Dzimis 1922.gada 15.jūnijā Limbažu rajona Āsteres ciemā, „Ventas” mājās.

Mani no Kurzemes izsūtīja 1945.gadā, kaut kur pie Užavas. Dienēju karā. Es vācu laikā biju dienestā Jūrmalas apsardzībā. Mazirbē bija bīstami palikt, tur kaut ko vācieši gribēja būvēt. Mūs aizsūtīja uz Užavu, kur sagaidīja kapitulācija. Bailes nekādas nebija. Arī karā neizjutu bailes. Domāju, ko darīs, to darīs. Bija stingra apsardzība. Izturēt varēju, jo biju jauns. Mēs visi puīši turējāmies kopā. Manus ģimenes locekļus neizsūtīja. Viens brālis krita karā kaut kur Vūkova vai Vikiļova, es tur biju aizbraucis padomju laikā, bet neko tur nevarēja atrast. Otrs brālis bija dzimis 1924. gadā, to arī paņēma karā. Es tikai viens paliku dzīvs. Mani izsūtīja no sākuma uz Maskavu, vienu ziemu tur, tad aizsūtīja uz Poduļsku. Tur dabūju strādāt čaulīšu fabrikā. Un pašās beigās kaut kāda Ladpatkuna, tur bija jāzāģē mežs. Ko tik es savām acīm neesmu redzējis! Maskavā no vagoniem izmeta ārā liķus. Ziemas Krievijā ir ļoti aukstas, ar kupenām. Mirušos ieraka smiltīs un atstāja, pavasarī brauca ar traktoru un liķus meta iekšā kā malkas pagales. Kaut kur aizveda un apglabāja vienu pie otra. Pēc laika visi sāka runāt par to, ka mājās laidīs. Mēs iesēdāmies vilcienā un mūs aizsūtīja uz Narvu. Tur mums iedeва zilo cepuri, tas nozīmē, ka mēs bijām karaklausībā. Tas mums deva pēc tam lielākas iespējas dabūt darbu Rīgā. Lielāko daļu leģionāru aizsūtīja uz turieni. Mēs tur uzbūvējām māju. Jo mūs tur gribēja nomitināt sadegušā ģimnāzijā, jumts tur arī tecēja. Paši visu atjaunojām un taisījām. Es neesmu beidzis nekādu augstskolu, bet māku visu sataisīt, salabot. Bijām tur četrus gadus, tad atlaida mājās. Es atbraucu mājās un man nebija nekādu problēmu atrast darbu. 1949. gadā aizbraucu uz Rīgu, strādāju Čiekurkalnā, fabrikā. Tad es apprecējos un atbraucu dzīvot uz Jūrmalu. Dubultos bija liela kokzāģētava, tajā es strādāju ar augstu kategoriju Kaugurus uzbūvēju, Pļavniekus arī. Krievu laikos jau tikai sabūvēja tās mājas. Es nostrādāju ilgu gadus, labi nopelnīju. Nevar teikt, ka bija slikti. Esmu nostrādājis 60 gadus. Pat pensijā būdams, gāju strādāt uz kolhozu.

Mēs dzīvojām Bauskas apriņķī, Meses pagastā „Vecvagaros”. Man bija 13 gadi.

Mūs izsūtīja 25. martā. Iepriekšējā dienā biju aiznesis uz skolu labību, apkopējas teica, ka draud izvešana. Aizgāju mājās un teicu mammai. Mamma domāja, ka mums izvešana nedraud, un ar mierīgu prātu aizgājām gulēt. Bet nākamajā dienā karavīri bija pie mūsu mājām. Mūs aizveda uz Iecavas staciju, ielādēja vagonos, visur apkārt bija apsardze ar suņiem. Sākās garais ceļš. (Man bija pierakstītas trīs klades ar piedzīvojumiem Sibīrijā, bet tās ir sadegušas vai pazudušas).

Par laimi mēs atmūķējām vagonos lodziņus, lai dabūtu svaigu gaisu. Mēs pa lodziņiem metām zīmītes, riskējām. Bija cilvēki, kuri tās savāca un nodeva čekai, par to dabūja naudu. Man bija viens gadījums - aiziet ešalons, es ganīju govīs pāri dzelzceļam, salasīju tās zīmītes. Pie manis pieskrēja viens karavīrs un teica, lai atdošu zīmītes, es meloju, ka man to nav.

Pavēru roku un ātri iebāzu mutē. Viņš mani sita un visur meklēja, bet neatrada. Es zīmītes pēc laika ieraku zemē.

Mūs aizveda uz Omskas apgabalu. Kad kolhozus apvienoja, mūs pārcēla uz centrālo sādžu. Pa vasaru strādājām, ecējām laukus. Pēc tam aizgāju strādāt par ūdens vedēju. Nostrādāju tur līdz rudenim. Pa ziemu gāju mācīties skolā. Krievu valoda kaut kā negāja, lai gan man valodas padevās. Ātri iemācījos vācu valodu.

No mājām es paspēju paņemt līdzī šņorzābakus, tos man nozaga. Ar tēvu aizbraucām uz Oļginas sādžu. Pirmajā vakarā saliku mantas mājā, nolikos gulēt, un pēkšņi kaut kas sāka krist virsū - blaktis. Šausmas! Tēvs dusmīgs, bet man izbīlis. Iesākām tur dzīvot. Iegādājāmies govi, iestādījām kartupeļus. Vietējie mūs, bērnus, sauca par fašistiem, bet kolhoza priekšsēdētājs mūs aizstāvēja, sakot, ka visi bērni ir vienādi.

Svētkus mēs arī svinējām. Kolhoza priekšsēdētājs atveda miežus, mēs izdiedzējām un uztaisījām alu uz Ziemassvētkiem.

1956. gadā es aizgāju patvaļīgi uz citu kolhozu vienā naktī. Nepateicu pat vecākiem. Tur kolhozam bija kaut kāda sēde un bija jāparakstās par to sēdi, bet es biju tik noguris, ka neko neatceros, tikai parakstījos.

Uz manu jubileju ieradās komandants Kaločkovs, sameklēja mani un teica, ka man draud 25 gadi cietumā par to, ka gāju no vienas sādžas uz otru. Viņš uzrakstīja iesniegumu, lai tēvu atbrīvo no soda. Maijā vai jūlijā viņu atbrīvoja. Oktobrī abi atbraucām uz Rīgu pie māsas. Gribējām strādāt „Vefā”, bet mūs neņēma. Man nebija arī pases. Tad mēs dabūjām darbu Vidrižu MTS. Tur bija pazīstams direktors, un viņš mani paņēma darbā par kalēju. Kad MTS likvidēja, es aizgāju uz meliorācijas kursiem Siguldā, tad atbrauca mamma ar brāļiem no Sibīrijas, tēvs jau bija miris. Nostrādājām vasaru Siguldā. Tad iesaistījāmies celtniecībā. Paliku slim, un mani nepaņēma armija. Komisija teica, ka armijai nederu. Vairs nebija darba, un tad Jūrmalā celtniecības kantorī dabūju darbu. Iesaistījos lietišķās mākslas pulciņā Rīgā. Apguvām lietišķo mākslu. Paliku dzīvot Jūrmalā sakarā ar darbu. Un dabūju atļauju celt māju.

Pierakstīja: Līga Ancīte (11.a).

Rita Papiņa (dzimusi Borga)

Dzimusi 1935.gada 6.augustā.

Todien Rita bija skolā, kad viņas skolotāja pateica viņai, lai dodas mājās. Rita vēl nezināja, kas viņu gaida. Tajā dienā, 1949.gada 25.martā, viņas mājās ienāca krievu zaldāti un lika sataisīties. Todien Ritu izsūtīja kopā ar viņas māsu un mammu. Uz Sibīriju cilvēkus veda masveidā, saliekot vilciena vagonos. Daudziem ir radies priekšstats, ka vagonos bija ļoti auksti, taču vagoni tika lielā cilvēku daudzuma dēļ ātri pieelpoti un ātri arī sasila, tāpēc par temperatūru Rita nesūdzējās. Cilvēki ēda līdzī paņemto pārtiku, līdz nonāca līdz kādai vilcienu stacijai, kur tiem deva kādu zupu vai citu siltu ēdienu, kuru vajadzēja sadalīt uz visiem. „Daži pat bija paņēmuši vilcienā līdzī cūku un to cepa vilciena krāsniņā”, stāstīja Rita.

Ritas ģimene Sibīrijā dzīvoja pie dažādām ģimenēm, darīdama dažādus ikdienišķus mājsaimniecības darbus, kā arī mācījusies skolā, vēlāk strādājusi kolhozā.

Sākumā Rita slikti saprata krievu valodu, taču skolās nācās mācīties krieviski. Tas arī veicināja Ritas krievu valodas zināšanas. Pēc Staļina nāves 1953. gada 5. martā laiki kļuva vieglāki, un cilvēki varēja sākt domāt par atgriešanos dzimtenē. Ritas māte bija iesniegusi dokumentu, kurā pauda vēlēšanos atgriezties Latvijā.

1957. gada septembrī, kopā ar māti, strādādama laukā, kaimiņš pienācis un sacījis: "Ko mokāties? Vai uz mājām braukt negribat?" Uzskatījuši to sākumā par joku, bet, kad izlasījušas rakstīto, viņas ar mammu pārņēma pozitīvs nemiers. Kopā ar māti domājusi, ko darīt un kā nokļūt atpakaļ Latvijā, jo turp brauca par velti, par atpakaļ ceļu gan būšot jāmaksā. Taču braukšot mājās kā cilvēks.

Kolhozieki nemaz nevēlējās, lai Rita brauc prom, jo viņa esot bijusi ļoti čakla strādniece.

Atbraucot mājās, savu zemi atpakaļ nevarēja dabūt, tāpēc sievietei ar bērniem (Ritu un viņas māsu) nācās cīnīties par savu dzīvi. Ar laiku viss sāka noskaidroties, un Rita dzīvoja Saldū. Sibīrijā nodzīvojusi gandrīz 9 gadus.

Pierakstīja: Ričards Vuškāns (10.a), Kristīne Divakova (10.a).

Staņislavs Papiņš

Dzimis 1931.gada 3.janvārī.

Izsūtīts 1949. gadā 18 gadu vecumā. Ceļā nezināja, kas ar viņu notiks Sibīrijā un vai vispār palikšot dzīvs. Kā gandrīz visi izsūtītie, nonācis Sibīrijā, strādāja kolhozos. Abiem kopā ar brāli deva zirga pajūgu, ar kuru vajadzēja apstrādāt 2km² platu labības lauku, taču vēlāk abi tikuši pie traktora. Abiem vajadzēja iemācīties ar tiem apieties pašmācības ceļā, taču pušiem tehnika ļoti patikusi, un tie bija ļoti apmierināti ar savu jauno darbu.

Kopā ar brāli iemācījās gan ar traktoriem braukt, gan tos labot. Līdzīgi kā sieva – Rita Papiņa, arī pušus uzskatīja par ļoti čakliem un strādīgiem. Pat kolhozu vadītāji ar viņiem lepojušies un saukuši par saviem "ērgļiem" – stāstīja Rita par savu vīru. Rita aizbrauca mājās gadu ātrāk nekā Staņislavs. Staņislavs Latvijā apprecējās ar Ritu. Bija nopelnījis daudzus apbalvojumus un medaļas par uzticīgu kalpošanu PSRS. Latvijā uz viņiem iesākumā daži pat skatījās kā uz nodevējiem, taču ar laiku saprata, ka nekādi nodevēji jau nu nebija.

Gan traktoru vadīšana, gan to labošana bija kļuvusi par sirdslietu, ar ko Staņislavs arī nodarbojās, atbraucot atpakaļ no Sibīrijas uz Latviju.

1956. gadā sācis dzīvot Jūrmalā un līdz pensijas vecumam nostrādājis pie iemīļotās tehnikas.

Pierakstīja: Ričards Vuškāns (10.a), Kristīne Divakova (10.a).

Edgars Šedis

Man bija astoņi gadi, kad mūs izsūtīja. Man liekas, ka 1949.gada 25.martā mēs dzīvojām Ilūkstes novadā Subatē. Mans tēvs bija strēlnieks, viņš bija nacionālajā armijā, piedalījās cīņās pret Bermontu. Viņam kā strēlniekam, kad muižas zemi dalīja, iedeva zemi. 20-23 hektārus lielu zemes platību. Viņš tur nodibināja saimniecību, un tā mēs tur dzīvojām.

Tēvs jau bija arestēts. Viņš bija aizsūtīts uz Okutu, tas ir, Krievijas ziemeļos. Viņiem piesprieda sodu uz 15 gadiem, gluži ne par ko, tikai tāpēc, ka bija latvietis.

Es, mamma, trīs gadus jaunāks brālis un divas māsas bijām mājās, kad atbrauca apbruņoti sarkanarmieši. Speciāli sagatavoti, viņiem vajadzēja saņemt tik daudz latviešu, lai piepildītu 33 ešelonus. No paša rīta ar zirgiem piebrauca pie mājas, lika mammai savākt mantas, aplenca māju ar automātiem, iemeta mūs ragavās. Aizbraucām uz Subati, no skolām izdzina bērnus un sēdināja ratos. Nākamajā dienā braucām uz Eglaines staciju, kur jau stāvēja milzīgs lopu vagoni. Visiem bija jākāpj iekšā. Vagonos nebija ūdens, to vajadzēja savākt no stacijām. Bērni raudāja, visus salika uz spārēm, pieaugušie klusēja.

Sākās garais ceļš uz nekuriem. Daudzi nomira, līķus izmeta no vagona. Caur lielajām pilsētām mūs neveda, tikai pa apvedceļiem. Es atceros, ka vienā pieturā bija sagatavota lielas mucas ar putru un ķieģeļa rupjmaizi. Mammai līdzī bija paņemts speķītis. Nākamajā stacijā mēs dabūjām karstu dzeramo ūdeni. Tālāk sākās garš ceļš pa transsibīrijas maģistrāli. Dažus vagonus pa ceļam atkabināja. Mūs veda vēl tālāk. Mēs nonācām Omskas apgabalā. Tur ir neierobežoti plašumi - taigas, meži. Vietējie bija draudzīgi, labsirdīgi. Pārsvārā bija krievi, sibīrijas tatāri, vācieši, somi, rietumukraiņi, poļi un ziemeļkaukāzieši, bet ar tiem mūs nelaida kopā, jo domāja, ka varam kaut ko kopā noorganizēt- kādu bēgšanu. Vietējie teica, ka ir katordznieku atvases, ka viņi paši ir savesti šeit no dažādām Krievijas vietām. Mammai lika parakstīties, ka viņa ir noziedzniece. Un teica, lai nemaz nemēģina bēgt. Kad nokļuvām apmešanās vietā, bija jau pavasaris.

Vasarā man vajadzēja ganīt teļus, plaut sienu. Katram pavasarī iedeva zemes pleķīti, kur stādīt kartupeļus. Rudenī obligāti bija jāiet skolā. Sādzā bija četrklasīgā skola, ja gribēja mācīties tālāk, tad bija jābrauc uz rajona centru. Tur bija septiņas klases. Pirmdien aizveda uz skolu, piektdien atveda uz mājām. Sāku iet skolā, bet nemācēju krieviski runāt, skolotājas palīdzēja ātri iemācīties, viņas bija labsirdīgas. Es jau pēc trim vai četriem mēnešiem runāju krieviski, tikai ar akcentu. Mēs, izsūtītie bērni, bijām daudz apķērīgāki nekā vietējie. Skolotāji to pamanīja un novērtēja. Visi bijām teicami. Sliktākas atzīmes par četriniekiem nebija. Pabeidzu centra skolā septiņas klases. Atļāva mācīties tālāk. Tiem, kuri pabeidza vidusskolu, atļāva iestāties dažās augstskolās.

No Maskavas atnāca kaut kāda ziņa, ka, ja Latvijā ir radi, kuri pieņem no Sibīrijas bērnus, tad bērni drīkst atgriezties Latvijā. Ķemeru dzīvoja manas māsas, es pie viņām taisījos braukt. Jūnijā es ar mašīnu aizbraucu uz Omsku. Aizgāju uz dzelzceļa staciju un pie kases prasīju biļeti līdz Maskavai. Kasiera uz mani skatījās un jautāja: „Kur mamma?” Es teicu: „Mamma nav, mamma palika laukos, bet es braucu ciemos uz Rīgu.” Viņa iedeva biļeti. No Omskas līdz Maskavai bija jābrauc divas nedēļas. Maskavā nopirku biļeti līdz Rīgai, atbraucu uz Rīgu, māsas mani sagaidīja, bet nepazina. Viņas mani atveda uz Ķemeriem, es iestājos Slokas otrajā vidusskolā. Tā bija krievu skola, latviski nebija spējīgs mācīties. Pēc vidusskolas mēģināju iestāties žurnālistos, bet izsūtītos žurnālistos neņēma. Man pateica, lai braucu uz Daugavpili, pedagogisko augstskolu. Iestājos bez konkursa vācu valodas nodaļā. Nostrādāju par vācu un krievu valodas skolotāju 50 gadus.

Pierakstīja: Raivis Kalniņš (11.a).

Ērika Ligita Trauberga

Ērika Ligita Trauberga savas atmiņas par izsūtījumā pavadīto laiku stāstīja ar smaidu sejā. Pati viņa apgalvoja, ka visu atceras tikai ar jaukām atmiņām, jo tomēr viņa bija vēl tikai mazs bērns. Ērikas Ligitas Traubergas atmiņu stāsta sākums ir interesants ar to, ka viņai palika tieši pusotrs gads, kad viņu izsūtīja 1949.gada 25.martā. Ērikas ģimenei bija viena gotiņa, un tēvs bija aizgājis agri no rīta pakaļ pienam, jo mazajai Ērikai vajadzēja taisīt biežputru. Tas notika ļoti agri no rīta, ap plkst. 6.00. Tēvs nebija mājās, tādēļ Ēriku ar mammu izsūtīja atsevišķi no viņa. Viņš bija veikalnieks gan pēc izglītības, gan pēc sava aicinājuma. Izsūtīšanas laikā viņš bija daudz politiski izrunājies, tādēļ viņu uzreiz aizveda uz cietumu. Ērika ar mammu visu izsūtījuma laiku tēvu satika tikai dažas reizes cietumā.

Izrādās, ka Ērikas ģimeni nemaz nebija paredzēts izvest. Viņus izsūtīja tikai tādēļ, ka kāda cita ģimene, kura bija sarakstā, atpirkās ar zelta rotaslietām, tādēļ, lai iegūtu vajadzīgo skaitu cilvēku, izsūtīja Ērikas ģimeni.

Ērikai ar mammu gadījās ļoti veiksmīgs čekists. Viņš Ērikas mammai visu laiku esot teicis, ko ņemt līdzi, tādēļ viņiem bija ļoti daudz noderīgas mantas. Ērikas mamma paņēma līdzi pat šujmašīnu, jo viņa bija ļoti laba šuvēja, un tas palīdzēja nopelnīt naudu. Ceļš bija tik smags, ka Ērika esot gandrīz nomirusi. Pārtikas nebija pietiekami daudz, un vagoniņos apstākļi bija ļoti skarbi.

Ērikas pirmās atmiņas no Sibīrijas sākās ar to, ka izsūtītie bija sadzīti lielā telpā, kurā gulēja pēc kārtas uz grīdas. Pēc pieaugušo sarunām viņa saprata, ka tur bija ļoti daudz utu. Vienu mirkli Ērika ar māti dzīvoja šķūnī, bet tad māte sāka nodarboties ar šuvējas darbu. Viņa tur bija ļoti laba šuvēja, viņa apgādāja ar tērpiem pat vadošo vīru kundzes, un tā sapelnīja pietiekami daudz naudas mājai. Māja bija celta no māliem un govju mēsliem. Tā bija diezgan pagara. Vienā galā bija istaba, kurā dzīvoja Ērika ar māti, bet otrā galā māte turēja dažas vistas.

Reiz Ērika ar māti brauca uz cietumu, lai varētu uzsūt priekšnieku madāmām blūzītes, svārkus un citu apģērbu. Tērpus šuva no Ērikas tēva veikala lakatiem, kurus viņas arī bija paņēmušas līdzi. Ērikas uzdevums bija ārdīt ārā diedziņus no tiem, lai lakati būtu vienkrāsaini. Pateicoties tam, viņas varēja satikties ar tēvu cietumā. Tur apstākļi gan bija ļoti smagi, visi gulēja uz cietām lāviņām. Tēvs bargo apstākļu ietekmē bija mainījies līdz nepazīšanai.

Ērika bieži staigāja ar cietuma priekšnieku pie rokas. Tā kā viņš Ērikai bija labs draugs, viņš izrādīja viņai cietumu. Ērikai gadījās redzēt arī pratināšanas telpas, kurās sienas un grīda bija nosmērētas ar asinīm, bet tajā vecumā Ērika nemaz tik ļoti nepārdzīvoja par redzēto kā tagad.

Ērika stāsta, ka Sibīrijā krievi esot bijuši zagļīgi. Viņai tika nozagtas ragaviņas, kamēr viņa ar māti bija iegājušas pastā pēc Ērikas tantes sūtītā sviesta un cukura. Ērika to atceras kā ļoti sāpīgu pārdzīvojumu, jo viņa tomēr vēl bija pavisam mazs bērns.

Vēl viņa atceras, ka visi brauca uz ezeru pēc ūdens. Bija barga ziema, ļoti liels sals, un ezers bija aizsalis. Ledu zāgēja un krāva ragavās, bet pašu Ēriku uzsēdināja uz ledus gabaliem un veda mājās. Vēlāk šos ledus gabalus kausēja un ieguva ūdeni.

Sievietēm bija ļoti daudz jāstrādā, bet tomēr apstākļi nebija tik smagi kā tiem, kurus izsūtīja 1941. gadā. Ērika visur gāja kopā ar mammu. Viņa atceras, ka reiz, kad viņa ar māti gāja novākt kartupeļus, zeme esot bijusi tik ļoti karsta, ka viņa nevarējusi ar plikām pēdām nostāvēt, jo apavu nebija, un viņas sēja pie pēdiņām klāt lupatas gabalus. Sibīrijā esot bijušas labas ražas. Kaņepes bija tik ļoti garas, ka pat sniedzās cilvēka augumā. Ērikas māte kaņepes pa vidu izravēja un noklāja lakatiņu, lai mazā Ērika varētu pagulēt diendusu.

Sibīrijā augs arī ļoti lielas bekas. No tām Ērikas mamma taisīja Ērikai cepuri. Latvieši kopā svinēja vārda dienas un citus svētkus. Viņi saplūca ziedus un gāja viens pie otra ciemos.

Pēc pusgada Ērikas tēvu atbrīvoja no cietuma, bet pēc neilga laika viņš atkal tika sodīts par to, ka aizgāja uz blakus sādžu palīdzēt kādam vīrietim. Savas sādžas robežas nedrīkstēja pamest, un par to draudēja sods.

Ērika Sibīrijā sāka iet skolā, bet jau nākamajā gadā tika atbrīvota un devās atpakaļ uz Latviju. Bija vajadzīgs ilgs laiks un lielas pūles, lai pierādītu to, ka Ērikas ģimene nav vainīga. Notika vairākas pratināšanas, bet tomēr viņus 1956. gadā atbrīvoja. Jociņi bija tas, ka Ēriku atbrīvoja tikai pašu pēdējo no viņas ģimenes.

Viņa atceras, ka visi, braucot atpakaļ un šķērsojot robežu, dziedāja „Še, kur Līgo priežu meži”. Šie dziesmu vārdi tik tiešām bija atbilstoši tā brīža situācijai, un visi bija ļoti laimīgi, ka varēja atgriezties savā dzimtenē.

Ērika Ligita Trauberga atgriezās dzīvot Valkas rajonā, bet Jūrmalā sāka dzīvot tādēļ, ka mantoja māju no vecmammās māsas.

Atbraucot atpakaļ, viņiem bija ļoti lielas problēmas. Sākot ar to, ka viņas ģimenei tika konfiscētas visas mantas un neļāva dzīvot Ērikas ģimenes mājā, kura piederēja Ērikas tēvam. Sākumā ģimene dzīvoja pie vecmamma, bet tur bija ļoti maz vietas. Vēlāk viņi īrēja dzīvokli.

Tēvs bija ļoti sarūgtināts, ka netika atpakaļ savā mājā, un tādēļ sāka pastiprināti lietot alkoholu. Alkohola iespaidā viņš esot teicis, ka nodedzinās to māju, bet laimīgā kārtā to tomēr neizdarīja.

Skolā to, ka viņa ir bijusi izsūtīta, Ērika izjuta tikai tad, kad viņu nepieņēma pionieros, bet augstskolā viņu nepieņēma tieši šī iemesla dēļ. Darba vietu atrast arī bija gandrīz neiespējami. Viņas pagātne bija šķērslis gan mācībām, gan darbam, gan arī turpmākai ģimenes dzīvei. To izjuta pat Ērikas dēls. Viņš 1985. gadā dejoja ļoti augsta līmeņa pionieru pils deju kolektīvā. Kolektīvam bija brauciens un Bulgāriju, bet Ērikas dēlam neļāva šķērsot robežu.

Pierakstīja: Anete Elise Zodāne(10.m),Megija Grata Mētra(10.m).

Andrejs Upmacis

Andrejs Upmacis dzimis 1927.gadā 1.novembrī Valmieras apriņķa Rencēnu pagastā lauksaimnieku ģimenē.

Mūsu intervija ar Andreju Upmaci sākās ar to, ka viņš mums parādīja GULAG`a karti. Mēs uzzinājām, ka GULAG nozīmē – *главное управление лагерей*, un tulkojumā no krievu valodas tas nozīmē – *galvenā noietņu pārvalde*. Visa Padomju Savienība bija viens liels GULAG`s. Visas galvenās noietnes un miljoniem cilvēku bija izvietotas ziemeļos gar upju krastiem.

Omska, Novosibirska, Krasnojarska - bija izsūtījuma vietas, uz kurām cilvēkus izsūtīja 1941.gada 14.jūnijā. Tā bija pirmā izsūtīšana, kurā izsūtīja apmēram 15 tūkstošus cilvēku. Ja 22.jūnijā nebūtu iesācies karš, tad 12.jūlijā būtu bijusi otrā izsūtīšana, un tur būtu izsūtīti daudz vairāk cilvēku. 1945. gadā karš beidzās un sāka dibināt kolhozus, un 1949.gada 25.martā sākās otrā izsūtīšana. Izsūtīšana notika vienlaicīgi Lietuvā, Latvijā, Igaunijā, Ukrainā un Moldāvijā. Studentiem bija visgrūtāk pilsētas ešelonos, jo viņiem nebija nedz naudas, nedz ēdamā. Pirmā izsūtīšana bija daudz nežēlīgāka nekā otrā, jo izšķīra ģimenes, noņēma mantu un cilvēkus izsēdināja Jeņisejas upes krastos, lai viņi tur dzīvotu. Vīri sāka rakt zemnīcas, lai būtu, kur patverties. Sēnes lasīt mežā nedrīkstēja, jo tās bija valsts sēnes, upē zivis ķert arī nedrīkstēja, jo tās bija valsts zivis. Daudz kas viņiem bija aizliegts, un visi pamazām sāka mirt no bada, protams, daži tomēr izdzīvoja. Andreja Upmača brālēns tika izsūtīts 1941. gadā, kad sievietes šķīra no vīriešiem, jo tas skaitījās humānāk. Upmača kunga brālēns vēlējās palikt ar vīriešiem, bet sargs, zinot, kas notiks ar vīriešiem, ka viņus atstās nomirt vai nošaus, atgrūda atpakaļ Upmača kunga brālēnu pie sievietēm. Viņš palika kopā ar māti un izdzīvoja. Andreja Upmača māsiņa bija tikko precējusies un izbēga no izsūtīšanas, izlecot pa logu kopā ar jauno vīru.

Netālu no Murmanskas, Krievijas ziemeļos, savienoja kādu upi ar Balto jūru. Šis kanāls tika nosaukts par Belamora kanālu. Tūkstošiem cilvēku raka šo kanālu ar koka lāpstām. Tos, kuri neizturēja un krita kanālā iekšā vai arī tos, kuri vairs nebija spējīgi rakt, turpat uz vietas nošāva. Kad betonēja kanāla krastus, tad līķus turpat arī iebetonēja.

Netālu no Murmanskas, Krievijas ziemeļos, savienoja kādu upi ar Balto jūru. Šis kanāls tika nosaukts par Belamora kanālu. Tūkstošiem cilvēku raka šo kanālu ar koka lāpstām. Tos, kuri neizturēja un krita kanālā iekšā vai arī tos, kuri vairs nebija spējīgi rakt, turpat uz vietas nošāva. Kad betonēja kanāla krastus, tad līķus turpat arī iebetonēja.

Andreju Upmaci un viņa brāli izsūtīja no Rīgas, jo tad, kad nāca tuvāk izsūtīšana, Andrejs Upmacis no laukiem pārcēlās uz Rīgu. Vakarā pirms izsūtīšanas Andrejs Upmacis ar brāli jau zināja, ka būs izsūtīšana, bet neņēma to vērā un pat aizgāja uz Dailes teātra izrādī „Krauklītis”. Nāca pēc Andreja Upmača brāļa, pats Upmača kungs bija virsplānā un pat nebija sarakstā, bet viņu izsūtīja, jo viņš bija ģimenes loceklis. Kad viņus ņēma ciet, tad viņiem pateica, ka ir 40 minūtes laika, lai paņemtu līdzī tik, cik var panest. Viņi uzreiz domāja, ka būs jāiet ar kājām un nepaņēma līdzī daudz vajadzīgu lietu, Andrejs Upmacis pat salika rokas kabatā un teica, ka viņam neko līdzī nevajag. Par laimi viņa māte paņēma līdzī daudz nepieciešamas lietas. Izsūtīšana notika divās kategorijās. Laukos pamatā bija kulaku ģimenes locekļi un pilsētās bija nacionālistu ģimenes. Andrejs Upmacis visu centās stāstīt ar smaidu sejā, bet pats atzinās, ka tas bija ļoti briesmīgi. Viņi pliki stāvēja, kas nu kuram bija līdzī paņemts, tikai pāris apģērbu gabalu. Andreja Upmača ceļš uz Sibīriju bija ļoti tāls.

Līdz Sverdlovskai (mūsdienu Jekaterinburgai) cilvēkus no vagoniem vispār nelaida ārā. No Rīgas līdz Sverdlovskai ir 2 697 km. Katrā vagonā bija spainis, kurā visi veica savas dabiskās vajadzības. Tad, kad vagoni tika pāri Urālu kalniem, tad vienreiz dienā deva ēst. Tas bija viens spainis ar putru katram vagonam. Vagonā to sadalīja un ēda. Pēc Urālu kalniem arī sāka laist ārā cilvēkus no vagoniem un pat apvienoja ģimenes. Vagoni apstājās tikai klajos laukos, lai cilvēkiem nebūtu iespēja aizbēgt.

Andrejs Upmacis atcerējās arī braucienu gar Balkānu ezeru, jo Balkānu krasts ir klinšains un klintī bija izdauzīts tik liels ceļš, lai vilciens varētu tikt cauri.

Dzelzceļš trīcēja, un akmeņi krita virsū vagoniem. Vagonos bija gan mazi bērni, gan sirmgalvji, gan grūtnieces. Vienā vagonā pat piedzima bērniņš, bez daktera, bez siltā ūdens, bet par brīnumu bērns izdzīvoja. Andrejs Upmacis vēlāk strādāja kopā ar zīdaiņa tēvu un uzzināja, ka bērns ir izaudzis diezgan nīpr.

Tie, kas nonāca kolhozos, bija totāli vergi, kolhozos algu nemaksāja, un cilvēki sāka taisīt pašnāvības. Sovhozos jeb Padomju saimniecībā algu maksāja, bet tā bija ļoti maza. Sovhozā bija arī Andrejs Upmacis, viņš strādāja par mērnieku. Sovhozs bija apmēram 55 hektāru liels, un Andrejs Upmacis to visu mērīja. Tur bija tikai vēji, smiltis un ļoti lieli klajumi. Vēlāk Andrejs Upmacis strādāja celtnieku brigādē. Sievietes gāja strādāt fermā, kurā arī atļāvās nozagt kādu litru piena vai miltu sauju, lai varētu izdzīvot. Bērni mācījās skolā, kurā bija viena telpa un viens skolotājs. Mācības notika maiņās, vieniem kaut ko uzdeva darīt, otriem kaut ko skaidroja. Andreja Upmača nometne bija Amūras apgabalā netālu no Ķīnas robežas, un līdz tai vagonos brauca apmēram 3 nedēļas.

Andrejs Upmacis smejojies atceras: „Kad nonācām nometnē, katram ierādīja vietu pirmās klases viesu namā. Tas viesu nams bija tīri izmazgāta, izbalsināta govju kūts, kurā mēs bijām kādi 400 cilvēki. Visi gulēja gar kūts malām, lāvās.” Kūts logiem un durvīm bija šķirbas, kurām cauri pūta aukstu gaisu un smiltis. Cilvēki bija tik ļoti pieraduši pie tā, ka vagoni kustas, un viss krīt, ka pat vienreiz gadījās viens smieklīgs atgadījums, kad viņi jau bija apmetušies kūtī. Kūtī bija mazs lodziņš, un viens vīrietis gribēja nolikt burku uz palodzes, bet otrs teica: „Neliec, kā vilciens grūdīs, tā burka nokritīs.” Kūts galā bija plīts, sievietes tur gatavoja ēdienu, kas bija paņemts līdz.

Tur, kur bija nometne, tur kādreiz bija cietums. Cietumnieki uz izsūtītajiem bija ļoti dusmīgi, jo uzskatīja, ka izsūtītie bija atbraukuši no „bada zemes” un viņiem ņēma nost maizi.

Kopā viņiem iznāca arī strādāt un izrādījās, ka vienam otram bija laba dvēsele, bet viņus nedrīkstēja apvainot, jo viņi ļoti ātri apvainojās.

Nometnē staigāja arī daudz savvaļas suņi, viņi bija izkāmējuši un nēsāja kaulus apkārt. Andrejs Upmacis un viņa draugi bija izbrīnīti un domāja, no kurienes suņi tos kaulus ir dabūjuši. Vēlāk no vietējiem viņi uzzināja, ka tie ir japāņu kauli, jo netālu no nometnes atradās japāņu karagūstekņu kapi.

Andrejs Upmacis smeļoties saka: „Latvieši vienmēr kur ir, tur dibina kori un dzied.” Tad, kad izsūtītie bija centrā, viņi patiešām dibināja savu kori. Galdnieks Upmalis spēlēja ģitāru, Freibergs spēlēja vijoli, notis nepazina, bet spēlēja ļoti labi, pats Andrejs Upmacis spēlēja akordeonu, diriģents bija Latvijas Universitātes 3.kursa students Roberts, viens vietējais krievs spēlēja trompeti, un bija arī pats koris. Notika arī kora skates un vietu dalīšana.

1954. gadā, kad izsūtītos jau laida vaļā, Andrejam Upmacim bija atļauts pamest nometni, bet aizliegts braukt atpakaļ uz Latviju. Viņš aizbrauca studēt uz Habarovskas mūzikas vidusskolu un pabeidza tur 3. kursu, bija jau precējies ar savu sievu Ņinu Upmaci un viņam piedzima dēls Juris Upmacis. Andreja Upmača māte, saņemot papīru, kurā bija rakstīts, ka viņa nevar dzīvot Latvijā, nomira no insulta.

1957.gada 25. jūlijā Andrejam Upmacim atļāva atgriezties un dzīvot Latvijā. Viņš iestājās Jāzepa Mediņa Rīgas Mūzikas vidusskolā un turpināja mācības 4. kursā. No 1960.gada bija Jūrmalas mūzikas vidusskolas direktors un pedagogs.

Pierakstīja: Anete Elise Zodāne(10.m), Megija Grata Mētra(10.m).

Staņislava Vērse (dzimusi Šaicāne)

Dzimusi 1925. gada 24. jūnijā. Dzimtā puse Balvi, Viļaka. Kad izsūtīja, mācījās Viļakas vidusskolas 12. klasē.

Viss sākās skolā. Mēs nebijām apmierināti ar Padomju likumiem, ka mūs okupēja, mēs to nevēlējāmies. Mēs, jaunieši, neatkarīgi no ģimenes, krievu laikā pat ģimenes vidū nevarēja par deportāciju runāt, apspriest. Tas bija tāds kā noziegums. Tad mēs skolā paši, cits caur citu, veidojām pulciņus. Tas jau bija pašā pirmajā, 1940. gadā. Tad, kad tuvojās Ziemassvētki, nāca jaunie likumi. Skola bija trīsstāvu mājā, un mēs, skolēni, no 3. stāva līdz 1. stāvam apsēdāmies uz trepēm un teicām direktoram, ka mēs nekustēsimies, kamēr mums nepateiks, ka mums tomēr būs brīvdienas, jo mēs negribējam šos likumus. Laikam direktors zvanījās uz Rīgu, un mums iedeva 3 brīvas dienas. Mēs tomēr panācām savu. Kad pienāca 1945.gads un ienāca krievi, tad mēs arī bijām tam pretī. Tolaik mana jaunatne, mēs visi pretojāmies, tā tomēr bija okupācija. Mēs, nezinot vecākiem, veidojām pulciņus skolā pa 4, pa 5. Bija tā, ka mēs arī nezinājām viens par otru. Bet bija viens, kas vadīja. Tā mēs darbojāmies. Mums bija vadītājs Pēteris Supe.

Es jau nāku no Ziemeļlatgales, tur ir ļoti patriotiski cilvēki, jo tur arī bija daudzi partizāni, cīnījās pretī, mēs viņiem arī palīdzējām.

Mūsu vidū bija nodevējs, kā jau visur, kurš mūs nodeva. Bija tāds nodevējs Jānis Klimkāns. Viņš no sākuma bija partizāns, bet mūs nodeva un „mainīja kažoku”.

Arestēja 1945.gada 2.-3. novembrī. Notiesāja 1946.gada 3.novembrī. Vadītājiem iedeva 10 gadus, bet man 7 gadus un visus izsūtīja uz Sibīriju.

Atbrīvoja 1952.gada 3.novembrī. Čekisti tad teica, ka visus tā nesoda (pēc 58.panta, kā nodevējus), jo viņi esot baidījušies, ka Latvijā atkal celsies Jaunatnes revolūcija, un tāpēc viņi baidījās, un mūs tā kā izolēja uz 7 gadiem.

Bet, kad es pārbraucu atpakaļ 1952. gadā, neļāva mums, piemēram, apmesties Rīgas pilsētā, tad es braucu uz laukiem pie vecākiem. Bet tur bija tik drūmi, tik skumji. Visi tie kolhozi bija nolaisti, tad, kad mani apcietināja un es devos prom, viss bija tik skaisti, tik labi- saimniecība kā saimniecība. Un, kad es atbraucu, tad viss tiešām bija nožēlojami. Kad es biju atbraukusi, es tā kā gribēju pierakstīties Rīgā un kaut kur strādāt, bet man pasē bija rakstīts - bez tiesībām 3 gadi – un es nekur nevarēju strādāt, pieteikties. Tad mani sūtīja uz policijas iecirkni. Tur agrāk bija tāds vīrietis Zaķis. Aizgāju pie viņa, lai uzliek „rezolūciju” un es varu pierakstīties, bet viņš paskatījās pasē un pamanīja, un viņš palika tik dusmīgs. Viņš teica man, lai es 24 stundu laikā izvācos no Rīgas, jo es varu apmesties tikai 100 kilometru rādiusā no Rīgas. Tā kā mēs visus šos 60 gadus, kamēr bijām krievu pakļautībā, bijām ar ierobežotām tiesībām.

Jūrmalā nonācu 1953. gadā. Bija paziņa Ķemeros, kas pierakstīja uz 1-2 mēnešiem. Neitrāls latvietis. No sākuma dzīvoja Ķemeros, bet tad pārvācās uz Kauguriem.

Pierakstīja: Sintija Bramane (11.a), Kristiāna Mūrmane (11.a).